శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

కందుకూరు. రుద్రయకవిప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1916.

PRINTED BY

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,

AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,

69, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS.—1916.

పీఠిక.

ఈనిరంకుశోపాఖ్యానము రచించినమహాకవి రుద్రయ్య, స్వర్ణకారుఁడు (కమసాలి), ఇంటిపేరు కందుకూరివారు, ఇతనితండ్రి పెదలింగన్న, తల్లి పేరు దెలియుట కేయాధారము లేకున్నను జతుర్థాశ్వాసాంతపద్యమునందు 'సాధ్వీశతవినుత చెన్నమాంబానుత' అని సోమేశ్వరునకు విశేషణము వాడినందున నీచెన్నమ్మ తల్లి యనియు, నీమె సోమేశ్వరువరప్రసాదంబున రుద్రయను బుత్త్రింగాఁ బడసియుండవచ్చుననియుఁ దోఁచుచున్నది. ఈతనినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలమునందలి కందుకూరను గ్రామము. ఈతనివంశమువార లిప్పటికి నాయూరనున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇతఁడు గుంటుపల్లి భాస్కరుని కాలమువాఁడగుటచేఁ గ్రీ॥ శ॥ ప్రాంతమువాఁ డని కవులచరిత్ర నుడువుచున్నది. ఇక్కవి నిరంకుశోపాఖ్యానమే కాక సుగ్రీవవిజయ మనుమఱియొక ప్రబంధమునుగూడ రచించెను. ఆగ్రంథమును గుఱించి యీకావ్యమునందుఁ బ్రశంససేయకుండుటవలన నీకబ్బమురచించినపిదప దానిని రచించినట్లూహింప వలసియున్నది.

ఇతం డాశ్వాసాంతగద్యమునందు 'పెదలింగనార్యగర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ' యని వక్కాణించియున్నాఁడు. తొల్లిటికవు లెల్లరు మాతృగర్భము నర్ణవమునకుం బోల్చి తాము చంద్రులమని చెప్పియుండిరే కాని యీలాగునఁ జెప్పలేదు. ఇట్లునుడువుటకు నేదేని పూర్ణాభిప్రాయము కవి మనమున నుంచుకొనియుండు ననవలసియున్నది. ఊహింప విద్వజ్జనులు ప్రార్థితులు. ఈగ్రంథమును గందుకూరిసోమేశ్వరనాథునికిం గృతి యిచ్చెను. యీకవి స్వర్ణకారుండయ్యును నిప్పటిదురభిమానదుర్విదగ్ధులవలెఁ గాక యత్యంతము దేవబ్రాహ్మణభక్తియు, ఆస్తిక్యముఁ గలిగినవాఁ డనుటను నీతనిగ్రంథమునం దచ్చటచ్చట సమయోచితముగ వర్ణింపఁబడినపద్యంబులే చాటుచున్నవి. ఈతనికవిత్వము మిక్కిలి రసవత్తరమును, మృదుమధురపదభూయిష్ఠంబును, కౌశికీవృత్తిప్రవిష్టంబును, ద్రాక్షాపాకోపశోభితంబును నై పఠితృశ్రోతృజనంబుల హృదయంబుల మహానందాంబుధి నోలలాడించుచున్నది. ప్రౌఢపదప్రయోగమును, సమాస సంవిధానచాతుర్యమును బట్టిచూడ నీతనివ్యాకరణశాస్త్రపాండిత్య మపారమని తోఁచుచున్నది. వర్ణనాసందర్భముల

యందు సమయానుగుణముగఁ జక్కనిలోకోక్తుల నిముడ్చి రసభావాదులఁ బోసాడక స్వభావోక్తిని వర్ణించుకవులలో నితని నెవ్వరుఁ బోలరనఁ దగును. ఈగ్రంథమున విటజనుల వేషభాషలును వారిపై వేశ్యకాంతలు ప్రయోగించుమాయోపాయంబులును నెంత ముచ్చటగ నెంత రమ్యముగ వర్ణింపఁబడి యున్నవో చూడుఁడు. ఈగ్రంథము నెట్టివేశ్యాలంపటుఁడైనను జక్కఁగఁ జదివి యర్థము గ్రహించినచోఁ దోడన వారియం దాతనికి రోఁత జనించుట యబ్రము గాదు. ఈతనికవిత్వము గుఱించి సక్రమముగ నెంతేని వ్రాయవలసియున్నను దీఱికలేమిఁగాలాంతరమున నగుఁగాక యని మండూకప్లుతి యొనర్చినందుల కెంతయుఁ జింతగనే యున్నది. ఈగ్రంథమునందలికథ తెనాలి. రామకృష్ణునిపాండురంగమాహాత్మ్యములోని నిగమశర్మకథ ఛాయననుసరించియున్నది. ఆదికావ్యమగు శ్రీరామాయణము పితృభక్తి, యాశ్రితసంరక్షణము మున్నగునీతులనువలె, మృదుమధురముగాఁ బ్రియురాలు మందహాసముచేఁ గ్రేగంటిచూపులచేఁ గచకుచవిక్షేపణములు మున్నగు విలాసములచేఁ బ్రియుని మనము నొవ్వనిరీతిఁ దనయిష్టమును దెలియంజేయునట్లీ కావ్యము 'లోకములో నెంతధనికుఁడైనను వేశ్యాలోలుఁడేని నిక్కదరిద్రుఁడై మహాపమానమునం బడి చెడు ననియు, మౌర్ఖ్యముచేత నేనియు భగవద్భక్తి గల్గినచో దరిద్రుఁడైనను భగవత్కటాక్షంబున నత్యంతైశ్వర్యసంపన్నుఁడగుననియు'—నిట్టినీతుల మనోహరముగ బోధించుచున్నది.

కావున రసికాగ్రణులు నీతిబోధకములును, రసపత్తరములును, సలక్షణములు నగునిట్టిమహాకావ్యంబుల గ్రహించి చక్కఁగఁ జదివి, కాకితములు మున్నగునవి చతుర్గుణితక్రయధనమునకు సైతము దొరకని ప్రకృత ఘోరయుద్ధసమయంబునఁ గూడ సంస్కృతాంధ్రభాషాపోషణబద్ధదీక్షు లగుటంజేసి వ్యయప్రయాసముల కోర్చి ప్రాచీనంబు లగు సద్గ్రంథంబులఁ బ్రకటించుచున్న బ్రహ్మశ్రీ, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ గారికి మిగులనుత్సాహంబుఁ గలుగఁజేయుచు, గ్రంథవిషయవిమర్శనంబునఁ బురాతనాధునాతన గ్రంథరస వైలక్షణ్యముం గనుఁగొని, యుభయభాషాపాండిత్యముం బడసి యానందింతురుగాత యని యెంతయు ధీమంతులఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

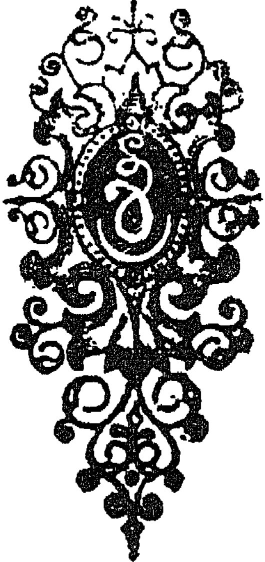
శ్రీమదుత్పల. కౌశిక. వేంకటనరసింహాచార్యులు.

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

పీఠిక.

భాషారమణీవిమృష్టపదరాజీవోత్తమాంగార్చ్యుఁ డా
ర్యాభామాపరిణేత సర్వజగదారాధ్యుండు మూర్తిత్రయీ
శోభాకందము కందుకూరినగరీసోమేశ్వరస్వామి లో
కాభీష్టంబు లొసంగుఁ గాతఁ గరుణాయత్తైకచిత్తంబునన్. 1

సీ. పక్కిరాతేజిపై నెక్కినయభ్యాసి, చాణూరుఁ ద్రుంచినసత్యరాశి
సిరిమన్నోధనము ముచ్చిలిన కన్నపుదొంగ, గొల్లచేడెలతోఁడుకోడెకాఁడు
భువనమంతయుఁ గన్న పుత్త్రుఁ గాంచినతండ్రి, స్వర్ణాంబరముఁ గట్టు వన్నెబెట్టు
పౌరస్త్యభోగిపైఁ బవళించుసుఖవాహి, పరమపదం బేలుపాదుసాహి

గీ. మానవుల కెల్ల నిజపదస్మరణమాత్ర, నైహికాముష్మికము లిచ్చునట్టిదాత
కందపురజనార్దనుఁడు భీకరవిరోధి, మర్దనుఁడు భక్తలోకంబు మనుచుఁ గాత. 2

క. శతకోటికల్పవాటీ, శతకోటిద్యుతుల నవ్వుసతి గల్గినయా
చతురాస్య నఖిలవిద్యా, చతురాస్యుఁ దలంతుఁ గావ్యసర్గంబునకున్. 3

సీ. చంద్రరేఖాసమాసంగరంగన్మౌళి, శోభితహారవక్షోజపాళి
శమదమాన్వితమనస్సమధూళిసుమధూళి, లసమాననానాకళాప్రతోళి
ప్రతిపక్షరాక్షసప్రాణానిలవ్యాళి, దీప్రానుకంపారసప్రణాళి
రాజీవగేహసరస్వతీముఖ్యాళి, నతజనవ్రాతమానసమరాళి

గీ. రాజశేఖరచేతఃపయోజహేళి, సకలనిగమార్థకుసుమభాస్వన్మధూళిఁ
జిరకృపాలోకపోషితసేవకాళిఁ, గాళిఁ బ్రణుతింతు సుపదరింఛోళికొఱకు. 4

ఉ. ఏలికసానియై యనిమిషేందునిభాస్యల కాదరంబుతో
వాలికచూపులం బనులవైపులు దెల్పు సమస్తదేవతా
పాలికఁ జంద్రజూటకులపాలికరాజదురోజపాలికం
గాళికఁ బాదసేవకశిఖావళకాళికఁ బ్రస్తుతించెదన్. 5

సీ. కొమ్ముపై సవతిఁ గైకొని నిల్చె నని నాథు, ఱొమ్ముపై నిల్చె నారూఢిమహిమ
నఖిలలోకాధీశుఁ డగునాయకుని దెచ్చి, యిల్లటం బిచ్చి పుట్టింట నిలిపెఁ
దనపేరు మున్నుఁగా ననిమిషాదులచేతఁ, బ్రణుతింపఁగాఁ జేసెఁ బ్రాణవిభుని
వినమజ్జనులఁ బ్రోవ నొనరించెఁ బతివాలుఁ, గన్నుఁ దామరలందుఁ గాఁపురంబు
గీ. చక్కదనమున నీరేడుజగములందు, సవతుఁ గాంచనిసుతుఁ గాంచె ధవునికరుణఁ
దలఁపఁ జెల్లదె గుణధన్యఁ గలుషశూన్య, సాధుమాన్యఁ గృపానన్య జలధికన్య. 6

శా. భూషామౌక్తికకాంతి దేహరుచితోఁ బోరాటమాడన్ మరు
ద్యోషాగత్నకిరీటఝూటసుషమాయోయుజ్యమానాంఘ్రి ని
శ్శేషశ్రీ విరిదమ్మిగద్దియ సమాశ్లేషింపఁ గొల్వుండు నా
భాషాదేవిఁ దలంచెదన్ రసలసద్భాషావిశేషార్థినై. 7

ఉ. చెక్కిటఁ బత్త్రవల్లరి సృజింపఁగఁ బూని మనోజకేళి నా
యక్కఱ దీర్పవే యనుచు నక్షరపంక్తి లిఖింపఁగాఁ దద
న్యక్కృతకైతవంబు హృదయంబున నారసి ప్రాణనాథుతో
నొక్కపిసాళినవ్వు నసలొత్తఁగ నవ్వెడువాణిఁ గొల్చెదన్. 8

ఉ. శుష్కవచశ్శిలాతతుల నూటిగఁ జూచి మహాకవిశ్రవ
శ్శష్కులికావిదారణము సల్పఁగ నేర్చినజాణలార మీ
ముష్కరతాసమున్నతికి మ్రొక్కెద నాయెడఁ జూపరాకుఁడీ
దుష్కవులార సాధుజనదూషణభూషణభూషితాత్ములై. 9

క. అని యిట్లుదేవతాప్రా, ర్థన మాపాదించి గురులఁ బ్రణుతించి పురా
తనకవుల నెంచి దుష్కవి, జనపశువుల నోసరించి సమ్మదమొదవన్. 10

వ. ఏ నొక్కమహాప్రబంధంబు సేయ నూహించియున్న సమయంబున. 11

సీ. శార్దూలచర్మమో జాళువాచేలయో, కాని నిద్దపుమేనఁ గట్టినాఁడు
కమనీయభస్మమో గంధచూర్ణమొకాని, వాసనల్ వెదఁజల్లఁ బూసినాఁడు
ధవళభుజంగమో తారహారమొకాని, మృదుతరగ్రీవ ధరించినాఁడు
తతజటాజూటమో ధమ్మిల్లమోకాని, పొలుపార నొదలఁ బూనినాఁడు
గీ. చంద్రఖండంబొ పుష్పగుచ్ఛంబొ కాని, మూర్ధసీమ నతిప్రేమ ముడిచినాఁడు
జంగ మొక్కఁడు నిర్జితానంగమూర్తి, నిదురవోవంగ వచ్చి నాయెదురనిల్చె. 12

క. నిలిచినఁ దచ్చరణాంబుజ, ములకు ననేకప్రణామములు సేసి కృతాం
జలినైన నన్నుఁ గని కో, మలవిరళగభీరధీరమధురోక్తులచేన్. 13

వ. కవీంద్రా సమ సరసనిస్తంద్రంబుగా నీవు సృజింపంబూనినకావ్యకన్యకాలలామంబున

కంకువ గా నాయురారోగ్యమహాభాగ్యంబు లొసంగెద నన్నుం బరిణేతం జేయు మని
యానతిచ్చెఁ దదనంతరంబ. 14

క. తలతల మనుచీఁకటితోఁ, దెల తెలవాఱంగ లేచి తెలియఁగ నపు డా
కలచందము నామనమునఁ, గలచందము నొక్కటైనఁ గడువేడుకతోన్. 15

ఉ. ముంగలనిల్చి సర్వజనమోహనదేహనవీనకాంతిమీ
రం గరుణానిరీక్షణపరంబుగ నీగతిఁ బల్కినట్టియా
జంగమసార్వభౌముని భుజంగమభూషణుఁ గా నెఱింగి యు
ప్పొంగి తరంగితప్రమదపూరితమానసపంకజుండనై. 16

ఉ. నామది నెప్పుడుం బ్రమథనాయకు నిష్టసుఖప్రదాయకున్
సోమశరీరుదానవసమూహశరారుఁ గృతీశుఁ జేయఁగాఁ
బ్రేమజనించు నాదరణపేశలుఁ డమ్మహనీయమూర్తి యే
మామకభాగ్యసంపదనుమాసముదంచితవామభాగుఁడై. 17

గీ. వచ్చి కృతికన్యకాసముద్వాహమునకు, శుల్కముగ నాయురారోగ్యసుప్రసిద్ధు
లిత్తునని యల్లుఁడగుటకు నిచ్చగించె, నింతకంటెను సౌభాగ్య మెందుఁ గలదె. 18

ఉ. కోమలవర్ణధామయును గోవిదసంస్తవనీయలక్షణ
స్తోమఫలాభిరామయును శుంభదలంకరణప్రసాధన
స్థేమయు నప్రతర్క్యగుణసీమయు నైనమదీయకావ్యక
న్యామణి నిచ్చి మంచుమలయల్లుని నల్లునిఁగా నొనర్చెదన్. 19

సీ. తలపై వియద్గంగ గలుగునిత్యస్నాత, కైలాసగిరిదుర్గ మేలునేత
త్రిపురంబు లొకకోలఁ ద్రెళ్ల నేసినవాఁడు, కందర్పుఁ గెల్చినయందకాఁడు
పాపరాఁ దాల్చినపరుఁడు విక్రమరంహుఁ, గరిదైత్యుఁ బొరిగొన్నపురుషసింహుఁ
డంబుజాక్షికి దేహ మర్ధ మిచ్చినదాత, కలితసారుఁ గుమారుఁ గన్నతాత

గీ. మదవదరిదరిద్రాణదోర్దండలాగ్ర, జాగ్రదసురాగ్రచరనిహింసనవిశాలు
శూలిరాజపరిష్కార్యశూలినామ, ధన్యుఁ డర్హుండు కాఁడె మత్కావ్యమునకు. 20

వ. అని యుద్దేశించి. 21

షష్ఠ్యంతములు.

క. దుస్సాధ్యప్రథమసుధా, భిస్సారిబలాతిరేకభిదానునకున్
నిస్సీమకామదోహిప, యస్సురధేనునకు నాశ్రితాధీనునకున్. 22

క. ధూపాయితగోపాయిత, పాపాయితదనుజసుకృతభాసితదనుజా
టోపున కగజాపున కగ, చాపున కాసక్తభక్తసల్లాపునకున్. 23

క. రంగత్కరుణారసహృద, యంగమధ్యంగాయనకు లతాంతాయుధఘ్నా

సాంగారున కాశ్రితగిరి, శృంగారున కపరిమేయశృంగారునకున్. 24

క. కటకాయితఫణికి శిఖా, గతశీతలఘృణికి నర్ధకాంతామణికిన్
గుటిలాఖిలదనుజగజ, స్ఫుటనకళాసృణికి దేవచూడామణికిన్. 25

క. ప్రేయస్సితగల్లునకున్, సాయకముఖదళితరాత్రిచరమల్లునకున్
గాయజగురుభల్లునకున్, మాయాభిల్లునకు మంచుమలయల్లునకున్. 26

క. కాశీపట్టణముఖ్యుని, వేశున కవనీశసౌధవేశునకు వియ
త్కేశునకుఁ గందపురసో, మేశునకు బ్రభానిరస్తహిమకరేశునకున్. 27

వ. సముజ్జ్వలాలంక్రియాభిరామంబుగా నాసమర్పింపంబూనిన నిరంకుశోపాఖ్యానం
బనుకృతికన్యాలలామంబున కాజన్మకథ యెట్టిదనిన. 28

మ. అసహాయాపరిమేయదుర్జయబలాహంకారదుర్వారవై
రిసహస్రప్రతిఘప్రమారణచణోద్రేకాసివిద్యుత్సము
ల్లసనానంతరజాయమానమహితద్రాఘిష్ఠగర్జాఘనుం
డసమానాకృతి ధర్మశీలుఁ డనురా జత్యంతసంతుష్టుఁడై. 29

క. కొలువున్నయెడకుఁ దనని, ర్మలతేజము సూర్యతోడ మార్మలయంగా
పులహుఁ డనుమౌని నిర్గత, కలహుండు చనుదెంచె శిష్యగణసంవృతుఁడై. 30

క. చనుదేర నెదురు గాఁ జని, మునిసింహుని నర్ఘ్యపాద్యముల సంతుష్టా
త్మునిఁ జేసి రత్నసింహా, సనమునఁ గూర్చుండ నునిచి సవిధక్షోణిన్. 31

వ. తాను నొక్కసముచితాసనంబునం గూర్చుండి ప్రసంగవశంబున ని ట్లనియె. 32

సీ. ఆఱుశాస్త్రములందు నడిగినతా వెల్ల, నిదమిత్థ మని తెల్ప నెవ్వఁ డోపుఁ
దెలిసి ధర్మాధర్మములు పాలునీరు నేర్పఱచిన ట్లెవ్వఁ డేర్పఱపనేర్చు
నమరాదికమనీయ మగుతపస్సామ్రాజ్య,పట్టంబు నెవ్వాఁడు కట్టుకొనియె
లోకంబునకు దురాలోకంబు బ్రహ్మవ,లోక మెవ్వఁడు సేయు లోకమందు
గీ. మీరు దక్కఁగ నోత్రిలోకీరహస్య, కర్మమర్మవివేకజంఘాలదృష్టి
ఫాలలోచనపరభక్తిపారవశ్య, దళితకామాదిరిపువర్గకలహ పులహ. 33

క. ఒకవేదమొ యొకశాస్త్రమొ, యొకధర్మమొ యొక్కనయమొ యొకవినయంబో
యొకశమమొ యొక్కదమమో, సకలము నీయందె కలవు చాతుర్యనిధీ. 34

ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సుజనోత్పలశీతలధామ వాక్షణి
స్వామి తలంక నేము మది సందియ మొక్కటి విన్నవించెదన్
దామరసాక్షకీర్తనమొ తత్త్వరహస్యమొ యిస్సిరో యితం
డేమి తలంచె నిప్పు డని యెన్నకుఁడీ మిముఁ జాల వేఁడెదన్. 35

క. వ్యసనములలోనఁ బ్రథమ, వ్యసనము సంభోగకాంక్ష యదిదోషములీ
మస మనఁగ విందు నందుం, బ్రసరించినవాఁడు పాపబాహ్యుఁడు కలఁడే. 36

క. నా విని మునిశేఖరుఁ డో, భూవల్లభ వెఱవ నేల బుధసంస్తుత్యం
బీవాక్య మేమి యల్పమె, నీవడిగినయంత మోహనిర్భిద్రుఁడవే. 37

చ. అడిగిననేమి దోసమె సమస్తధరాతలనాథ కోరికల్
నుడువుల నున్నవే మనములోపలఁ గాక రతిప్రసంగముల్
దడవనియంతమాత్రనె విదారితమోహుఁడె యీవిచారముల్
విడువుము వాగ్విశేషమును విశ్రుతవేషము మోక్షహేతువే. 38

క. కావున విచారమేటికి, భూవర విను సకలదోషములకు నిరాఘా
టావాసమానె కడుకరు, ణావేశధురీణచిత్తుఁడైన ధరిత్రిన్. 39

చ. కలరుసుమీ మనోజశరకంపితధైర్యశరవ్యులై తలం
పుల వచనంబులం గ్రియల భోగసతీజనమంప యిచ్చ ని
చ్చలముగఁ బూని తిక్కఁవిచారము దూరముఁజేసినట్టిమొ
క్కలపుమనుష్యులుం బుధులు గాననిసద్గతిఁ గన్న వా రిలన్. 40

మ. అది యోజన్మమునందుఁ జేసినవివేకాయత్తసద్వృత్తసం
పదకా దోనరపాల పూర్వకృత మామాహాత్మ్యవిస్ఫూర్తి యెం
త్రదురాచారధురీణుఁ డైననఘసంతాపంబు రాదేని య
మ్మదనారాతికృపావిపాక మది సంభావ్యంబు వాఁడేటికిన్. 41

వ. దీని కొక్కయితిహాసంబు కలదు చెప్పెద సావధానాంతరంగుఁడవై విను మని
యిట్లు చెప్పందొడంగె. 42

కథా ప్రారంభము.

సీ. కమలాకరము లౌటఁ గమలాకరము లౌట, జలజాతవిస్ఫూర్తి తెలియఁబడక
రాజమండల మౌట రాజమండల మౌట, కువలయప్రియవృత్తి వివరపడక
మాణిక్యచయ మౌట మాణిక్యచయ మౌటఁ, గ్రొత్తడాలు సెలంగ గుఱుతుపడక
యమరదీర్ఘిక లౌట నమరదీర్ఘిక లౌట, ఘనసువర్ణాబ్జత గానఁబడక

గీ. గోపురము లౌట మణిమయగోపురంబు
లౌట గురిసమున్నతిమెయిం దేటపడక
ద్వాపరంబున విలసిల్లుద్వాపరంబు
గరిమఁ దనరారు మాణిక్యపుర మనంగ. 43

శా. మాణిక్యక్రియమాణసౌధసుషమామాయాసరిత్తర్తుకా
మీనాక్షీసహభీతిసంభ్రమభరవ్యాలోకమానాభ్రగా
క్షీణానర్గళహాసభావిదళితస్ఫీతాంధకారత్రియా
మాణాభూతసితాన్యపక్షతతికం బాపట్టణం బల్పమే. 44

సీ. వైడూర్యకల్పితద్వారదీప్తులు పుష్య,రాగకవాటజప్రభలఁ బెనుప
మరకతకుడ్యసంపాతదీధితి మహా,నీలవేదీశ్రీకి నెనరుఁ జూపఁ
బద్మరాగోజ్జ్వలప్రాసాదరుచి విద్రు,మస్తంభకాంతుల మమతఁ బ్రోవఁ
వజ్రకుట్టిమశోభ వరమౌక్తికస్యంద,నచ్ఛాయ కేప్రొద్దు నట్టు సేయ
గీ. దీప్రగోపురగోమేధికప్రకాశ
మనుదినంబును దనకుఁ దో డభిలషించు
నిఖిలమణిసంపదలు నందు నెరయుకతన
మణిపురం బంద్రు దానినామము నృపాల. 45

క. గురుతరము తత్పురాంతర, ధరణీసురశాస్త్రకోవిదత్వం బాహా
గురుతరము గాదు నారద, గురుతరముం గాదు వారిఁ గూడి వచింపన్. 46

సీ. అత్యంతబాల్యంబునందె విశ్వామిత్రు, లాశ్చర్య మొందుశౌర్యంబుఁ జూపి
యుజ్జ్వలకాంతిచే నుగ్రధర్మ మడంచి, మహిజనాశ్రయసత్యమహిమఁ బొంది
యాజగమానితమగు మహావని నెల్ల,ర్పచు సమున్నతమగు రూఢిఁ జెలఁగి
యతులగంభీరత నంభోధి లంఘించి, గరిమ నలంకారకలితు లగుచు
గీ. స్వప్రగల్భతఁ బౌలస్త్యజయముఁ గాంచి, కుజనవారణలీలఁ గైకొని యయోధ్య
బలసమగ్రతచేఁ బట్టభద్రులైరి, రామవిభు లౌర యప్పురి రాజవరులు. 47

క. ఇచ్చెద నని సురశైలముఁ, దెచ్చియు శోధించి విలువఁ దీర్పఁగ నడుగన్
బుచ్చుకొనఁ దిరుగ నమ్మఁగ, నచ్చటఁ గలవైశ్యులందు నధముఁడె చాలున్. 48

క. అం దరుదారుజఘన్యజు, లందఱు దారుణబలాఢ్యు లగుదురు ధృతిచే
మందరము లయ్యుఁ దెలియన, మందరము ల్వింత గాదె మహిమండలిలోన్. 49

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జిఱునవ్వు చినుకులు, వాఱ మోవి చలించుపాటఁ బలికి
కనుఱెప్ప లరవంచి కర్ణాంతములు దాఁట, నలుసాల నృత్యంబు దొలుకఁ జూచి
కోదమజక్కవవంటి గుబ్బచంటికెలంకు, గాన రా జిలుఁగుఁజెంగావి గప్పి
కచభారకుచభారకటిభారములచేతఁ, గాయంబు త్రైభంగికముగ నిలిచి
గీ. ప్రియవయస్యాభుజాసమర్పితకరాబ్జ, లగుచుఁ దమయిండ్లముంగిళ్ల నప్పురమున
విటులతో మాటలాడెడువెలవెలందు, లన్యవేశ్యలకుఁ గొలందులా జయింప. 50

ఉ. ఒకొ్కకవేళ దేవపతియొద్దకు నారదుఁ డేగుదెంచి యా
జక్కవగబ్బిగుబ్బెతలచక్కఁదనంబును నాట్యవిద్యయున్
ముక్కవసేఁతలున్ విటులమర్మ మెఱుంగుటలుం గణింపఁగా
గ్రక్కున దేవలోకగణిక ల్తలవంతురు సిగ్గుపెంపునన్. 51

ఉ. దండకు నేగుదెంచి విరిదండకు విల్వయొసంగి పుష్పకో
దండనిశాతమార్గణవిదారితభావముఁ జెందరే మయో
దండకు నీకు నోయబల దండము దండము దండ మంచు దో
ర్దండము లెత్తి మ్రొక్కుదురు ప్రక్కరిఁ గన్గొని పౌరపల్లవుల్. 52

గీ. ప్రకటకటకంబు పాదవిభ్రాజితంబు
నైనయగసంఘ మని చూచి యచలభావ
హైన్యమున నాగసంఘాత మండ్రు సుకవు
లచటిమదకుంజరముల నేమని నుతింతు. 53

క. మనసైన నీడుగుఱ్ఱముఁ, గనుఁగొనలే రచటిఘోటకములకు భువిలో
మన సైన నీడు గాదా, యనఘునిరాఘాటజవసమగ్రతచేతన్. 54

క. ఒకకొన్ని మదికిఁ దోఁచినఁ, బ్రకటించితిఁ గాని యచటిబహువస్తుసమృ
ద్ధికత శతపత్రసంభవు, నకు నైన గణింపరాదు నరనాథమణీ. 55

క. ఆపురమునందుఁ జేయుం, గాఁపురము సమస్తజనులుఁ గణుతింప బుధ
క్ష్మాపతి మతి రెండవభా, షాపతి సురశర్మ కర్మసౌష్ఠవగురుఁ డై. 56

శా. చాతుర్వైద్యపరాయణుండు బహుశాస్త్రగ్రంథనిర్ణేత వి
ఖ్యాతాచారధురంధరుండు హరిపాదాంభోజసేవాకళా
సాతత్యప్రథితుండు లక్షణవిరాజత్కావ్యసర్గక్రియా
ద్వైతీయీకసరోజసూతి యతఁ డేతన్మాత్రుఁడే భూవరా. 57

క. పరకాంతాముఖదోషా, కరకాంతిస్పర్శనమునఁ గడుమొగుడుచు నా
ధరణీసురునేత్రంబులు, సరసీజము లన్నమాట సహజము గాదే. 58

శా. శిష్టత్వంబున వేదశాస్త్రపఠనశ్రీచేత నాధాతకుం
దృష్టింపంగ నశక్యుఁడైన ధరణీదేవోత్తముం డ్రోత్రని
ర్దిష్టాచారధురంధరత్వమున నార్త్విజ్యంబు సల్పంగ న
గ్నిష్టోమాద్యులు సేసె నాతఁడు భువిన్ గీర్వాణసంతుష్టిగన్. 59

మ. అతిభక్తిం గృహిణీలలామము పదవ్యాసంగచంగాత్మ యై
ప్రతివారంబును భక్ష్యభోజ్యములు సంపాదించి వడ్డింపఁగా

నతిథుల్ భోజన మాచరించి సుఖులై యాశీర్వదింపంగ నా
చతురాస్యాన్వయవార్ధిచంద్రమునకున్ సంతోష మెంతో యగున్. 60

ఉ. ఎంత కృపావిపాకభర మెంతనిరంతరధైర్య మాదరం
బెంత వివేక మెంత భయ మెంత ససమ్మదభావ మెంత యా
శాంతమనస్కమాళికి నిశాంతమునం ధరణీసుపర్వ ల
శ్రాంతము భోజనోత్సవము సల్పుతఱిన్ గణనాధికంబుగన్. 61

సీ. అభ్యాగతారాధనాపాద్యమానార్ఘ్య,పాద్యపాథఃపూరపంకిలంబు
భోజనానంతరభాజనస్రుతఘృత,స్వచ్ఛమధుద్రవపిచ్ఛిలంబుఁ
బరిశీలితాగమోపన్యాసపరశిష్య,బృందవాక్సందర్భతుందిలంబుఁ
గాంచనవేద్యలంకారచూర్ణాయిత,ప్రకటితకర్పూరసికతిలంబు
గీ. దేవపూజావసరసముద్దీప్యమాన, చారుమణిరంగవల్లికాశర్కరిలము
మహిప నతిసేయఁ జెల్లదే యహరహంబు, నాతనిగృహంబు సకలభాగ్యావహంబు.

క. అల రెండువేలజిహ్వలు, గలవానికి నైనఁ దరమె గణుతింపఁగఁ ద
జ్జలజాసనకులజార్చిత, కలమాన్నసమోదవేదగర్భశ్రేణిన్. 63

క. అది యెంతైనను గలదో, కదనజయాధార తజ్జగన్నుతమహిమా
స్పదచరితుఁడు సుతహీనత, మదిచింతిలు నెంతవారు మానరుసుమ్మీ. 64

గీ. విప్రుఁ డింటికి వచ్చిన విమలభక్తి
నన్నదానాదు లొసఁగి నెయ్యమునఁ జేరి
యయ్య పుత్రులు మీ కెంద ఱనుట గాని
యితర మేమియు నడుగఁ డాక్షితిసురుండు. 65

సీ. నందనుం డాత్మాభినందనుండై ముద్దు,మాటలఁ గరఁగింప మలయువారిఁ
దనయుండు సముదంచితనయుఁడై చదువ నా,గమపురాణాదులు గఱపువారి
సూనుండు వాక్యప్రసూనుఁడై పెద్దలఁ, బూజింపఁ వేడుకఁ బొందువారిఁ
నాత్మజుం డధికరూపాత్మజుండై భార్య,యును దాను మెలఁగంగఁ దనరువారిఁ
గీ. జూచి హాకృష్ణ బ్రహ్మాదిసుతులఁగాంచి, నట్టి త్రైలోక్యగురుని దేవాధినాథు
నిన్ను సేవించువారికి నిస్తనూజ, భావమా యంచుఁ జింతించు బ్రాహ్మణుండు. 66

ఉ. ఏమిజపంబుఁ జేసిరొకో యేమి తపంబొనరించిరొక్కొ యే
మేమి సపర్య లార్యతతి కిచ్చిరొకో జగదేకపూజ్యులై
తాముఁ దనూజరత్నములఁ దామరతంపరయై చెలంగువా
రీమహిఁ దొల్లి యంచు నుతియించు మహీసురుఁ డాత్మలోపలన్. 67

ఉ. ఓరమణీమనోభవ సమున్నతదుష్కృతదావపావకా

ప్రథమాశ్వాసము.

సారము పుత్రుఁ డాప్తవనచైత్రుఁడు గల్గమి నంచ లేనికా
సారమువోలె నాసరసిజప్రభవాన్వయవార్ధిచంద్రుసం
సార మసార మై మిగుల సన్నుతి కెక్కకపోయె దుస్థితిన్.

మ. నరలోకంబునఁ గల్గుతీర్థముల మాన్యప్రక్రియం గ్రుంకనీ
నరకక్లేశనివారకంబు లగునానాక్షేత్రముల్ మెట్టనీ
యురరీకారముతోడ యజ్ఞములు వేదోక్తంబుగాఁ జేయ నీ
పురుషుం డాత్మజహీనుఁడై సుగతికిం బోనేరఁ డుర్వీశ్వరా.

సీ. సిద్ధాంజనము వేఱె సిద్ధింపవలయునే, పుత్రుండు గలిగిన భూవరేణ్య
సురమహీజము వేఱె దొరకంగవలయునే, తనయుండు గల్గిన మనుజనాథ
యమరరత్నము వేఱె సమకూఱవలయునే, తనయుండు గల్గిన ధారుణీశ
దైవధేనువు వేఱె దక్కంగవలయునే, సూనుండు గల్గిన మానవేంద్ర

గీ. సుతుఁడు గల్గినఁ బరలోకసుఖముఁ గాంచు
నాత్మజుఁడు గల్గఁ గుల మెల్ల నతిశయిల్లుఁ
గొడుకు గల్గిన ఋణశుద్ధిఁ బడయవచ్చుఁ
బరమసుఖకారణము తనూభవుఁడు సువ్వె.

క. కొడుకులు లేనిమనుష్యుఁడు, విడిముడి గలఁడైనకంటె విశ్వములోనన్
గొడుకులు గల్గిన మనుజుఁడు, బడుగైనను మేలు కుముదబంధుకులీనా.

క. కావునఁ దనయావాప్తికి, భావమ్మున నమ్మహానుభావుఁడు ధరణీ
దేవుఁడు నతగతిశ్రీయో, పావల్లభు దూఱ నతనిస్వప్నమునందున్.

ఉ. ఓనియమానుషంగ భవనోన్నతభాగ్యతరంగ దీనర
క్షానిపుణాంతరంగ సుతుఁ గాంచెదు చంచదుపాయశాలి భా
షానతసర్వమౌళి హితసారసహేళి నటంచు నిందిరా
ప్రాణసఖుం డొసంగె ఫలరాజము నద్భుతదివ్యతేజమున్.

వ. ఇట్లిచ్చిన.

మత్తకోకిల. లేచి యంతను మన్నె మేల్కని లీల నాస్యపదద్వయీ
సేచనాదులు దీర్చి ధౌతపుఁజీరఁ గట్టి రయంబ కా
లోచితం బగుగేహకృత్యము లోలిఁ జేయుసతీమణిన్
జూచి యిట్లను వింటివే యిఁకఁ జోద్యపుంగల యంగనా.

ఉ. ఓకలకంఠకంఠి జలజాంబకుఁ డాదరపూర్ణచిత్తుఁడై
నాకలలోన వచ్చి నలినప్రభవాన్వయ చింత యేటికిన్
నీశోకపుత్రుఁ డార్యమహనీయచరిత్రుఁడు గల్గు నంచు ల

క్ష్మీకుచగంధలిప్త మగుచేత ఫలం బొక టిచ్చె నావుఁడున్. 76

క. మనపాలిటనున్నాఁ డా, వనరుహలోచనుఁడు లోకవంద్యుఁడు లేకుం
డిన వచ్చునె దయ నిట్లీ, చ్చునె పక్వం బైనఫలము సుతఫల మనుచున్. 77

ఉ. ఓసరసీరుహాసనకులోదధికల్పమహీజ భక్తర
క్షాసముదగ్రమానసుఁడు శౌరి దయాగుణహారి మీ నిది
ధ్యాసకుఁ జాల మెచ్చి వరదాన మొసంగె నొసంగఁ జెల్లదే
దాసులఁ బ్రోచుచింత మురదానవహంతకు నేఁడు వింతయే. 78

సీ. అన్న చేఁ బరిభూతుఁ డగుదైత్యుఁ గాచిన,శరణాగతత్రాణపరిచయంబు
మకరపీడిత మైనమదదంతిఁ బ్రోచిన,యార్తరక్షాసముద్యమనిరూఢి
తండ్రి నిర్బంధింపఁ దనయు రక్షించిన,భక్తలోకాధీనభావరేఖ
రారాజువలన ధర్మజు నుద్ధరించిన,యాశ్రితపక్షపాతానువృత్తి

గీ. మఱచెఁ గాఁబోలు ననుచు నవ్వారె సమస్త, జనులు ననపత్యదురితదుస్సహసమీర
సముదయోద్ధూతచేతోంబుజాతబుగవి, నీతు పిముఁ గావకున్న నోనిర్మలాత్మ. 79

క. అక్కమలాక్షుం డాద్యుఁడు, దక్కఁగఁ బోషకులు గలరె తలపోయంగా
నిక్కాల నిక్కాల సందియ, మొక్కింతయు లేదు కోర్కు లొనఁగూర్పఁ జాఁడీ. 80

చ. అని యనిరోధబోధమహిమాన్వితమానస గాన యాదళ
ద్వనజదళాక్షి భర్తఁ గలవాక్కులనంబునఁ దేర్చి మించి య
త్యనుపమితాన్నదానవిభవాతిశయంబున విప్రకోటులన్
దనుపుచు నెప్పటట్ల సముదగ్రత నుండఁగఁ గొన్నినాళ్లకున్. 81

క. శరణాయితభరణాయత, కరుణారతుడైన దనుజఘస్మరుకృపచేఁ
దరణి భరియించుప్రాగ్దిశ, కరణిన్ భూసురునితరుణి గర్భముఁ దాల్చెన్. 82

క. నలుపెక్కెం జనుముక్కులు, తెలుపెక్కెన్ జెక్కు లారు తీరువహించెన్
బలిసె నునుగౌను శశికళఁ, గెలసెన్ నెమ్మేన గమనఖేలన మొలసెన్. 83

గీ. వామలోచన మధ్యంబు లేమిచేతఁ, జాల కృశమై రమామనస్స్వామికరుణ
గలిగి నప్పుడె యభివృద్ధిఁ గనియె నౌర, హరికటాక్షేక్ష దారిద్ర్యహరణదీక్ష. 84

గీ. పాలఁతు లెల్ల మెచ్చ భూమిభృత్సారంబు, సంగ్రహించె విప్రసారసాక్షి
యద్దిరయ్య వింత యాఁడురాజర్కంబు, నిర్వహించె సతు లక్షర్వమతులు. 85

మ. హృదయేశ ప్రమదంబుతోఁ గుచయుగీహారాళనీలత్వసం
పదతో నాననపద్మపాండిమముతోఁ బ్రస్తూయమానాంగరా
గదుకూలాదిజుగుప్సతో జడిమతోఁ గార్శ్యంబుతోఁ బ్రావృడం

బుడకల్యాలకగర్భ మద్భుగధురాపూర్ణత్వముం జెందఁగన్. 86

క. అమృతపయోధిలలామం, బమృతకరుం గాంచినట్లు హరికృపవలనన్
సుముహూర్తంబున భూసుర, రమణీరత్నంబు పుత్త్రరత్నముఁ గాంచెన్. 87

క. వైదికశేఖరునకుఁ బు, త్త్రోదయకాలమ్మునందు సుమ్మాతములౌ
మేదురపులకాంకురములు, మోదారంభంబునకును మొలకలవోలెన్. 88

వ. ఇట్లపరిమితసంతోషసంతర్పితాంతఃకరణుండును సంభృతసమయసమానేయసముపరత
కరణుండును దనయోత్సవసమాలోకనోత్సాహసాహచర్యసమాయాతసమీపగ్రామ
సకలగోత్రామరసన్నిధిసంజల్పితహరిప్రసాదప్రసంగుండును గలితకర్పూరతాంబూల
దానసంతోషితసర్వాంతేసీరంధ్రపురంధ్రీజనపరంపరానిరాఘాటకోలాహలశ్రీప్ర
సాదితగృహాంగణరంగుండును భూరిదానచంగుండును నై పెన్నిధానంబుఁ గన్న పేద
చందంబున మేఘోదయంబుఁ గాంచినమయూరంబుకరణి కోమలవలాహకంబుం
గనుంగొన్నచాతకంబుకైవడి హరిప్రసాదంబు నాలోకించుయోగీశ్వరునిపోలిక
నభినవభానుబింబంబు వీక్షించుకమలాకరంబువిధంబునఁ బూర్ణచంద్రు దర్శించుకల
శాంబుధితెఱంగునసరోవరంబు నిర్వర్ణించుతర్షకునిమాడ్కి ఫలితసహకారంబు నిధ్యా
నించురాజకీరంబువడువునఁ బ్రియనందన సందర్శనానందకందళితుందిలహృదయార
విందుం డై యావిజ్ఞానస్వచ్ఛందుండు జాతకర్మంబు యథాశాస్త్రంబుగా నిర్వర్తించి
తదనంతరంబ. 89

గీ. పదిదినంబుల సూతకప్రాప్తిఁ గడపి, పసునొకండవనాఁ డపూపహజలాభి
షేక మొనరించి బాంధవనైకపరివృ, తాత్ముఁ డై యుండు నతనితో నవనిసురులు. 90

మ. అశనప్రగ్రహదానధర్మసుయశర్మాకర్మసంపన్న పం
చశరాకారుఁడు నీకుమారుఁడు వచస్సంభారదుర్వారుఁ డై
విశదానర్గళశేముషీమహిమచే వేదాదివిద్యానిరం
కుశుఁ డౌనన్న నిరంకుశుం డె యనియెన్ క్షోణీసురుం డాఖ్యయున్. 91

క. ఈరీతి నమ్మహీసురుఁ, డారూఢచరిత్రపాత్రుఁ డగుపుత్త్రునకున్
బేరొసఁగె నాణిముత్తెపుఁ, బేరొసఁగిన కీర్తి బుధులు పేరుకొనంగన్. 92

క. అన్నప్రాశన చౌలము, లున్నతిఁ గావించెఁ జేసె నుపనయనము వి
ద్వన్నుతుఁ లెసఁగఁ దనూజున, కన్నలినాసనకులీనుఁ డాగమసరణిన్. 93

మ. చదివించెం ద్రయివాక్యముల్ గఱపె శాస్త్రంబుల్ పఠింపించె సా
మ్యదవిష్ణుప్రతిభం గవిత్వము రచింపం జేసె గానక్రియా
విదురుం గా నొనరించె వైదికకులావిర్భూత నాకారసం
పదుపేతం గుణధన్యఁ గన్యఁ గరమొప్పం జేసె నుద్వాహమున్. 94

గీ. అనిన ధని ధర్మశీలుఁ డో మునివరేణ్య, విప్రతనయుండు వేదాదివిద్యలందుఁ
జతురుఁడై మించె నట్టి శైశవమునందె, యద్భుతం బందెఁ దద్వార్తలా నతీవ. 95

శా. గంధర్వీకృతశృంగిరాజ సురగంగానద్ధకేశా నవ
ద్గంధర్వీకయశోవిపాక కరుణాధన్యావలోకా లస
త్కంఠస్థాపితకాలకూట వినుద్దైత్యారిఘాటప్రమా
దాంధంభావుక సింధురాసురరిపు ప్రాణోపహారాస్పదా. 96

శా. కార్ష్ణిబంధురకంఠమన్మథదిధక్షావక్షువీక్షా శిఖా
తార్ష్ణ్యవ్యజ్వలదంబకజ్వలనసిద్ధ్యత్పావనసేవా కళా
తార్ష్ణ్యాద్యస్తవగమ్యవాంఛితనితాంతస్వాంతమందారకా
పార్ష్ణిస్థానవిభాసమానమధుహబ్రహ్మాదిబృందారకా. 97

క. కవిత్వముఖకేళివసనం, భవిత్రవచఃకుసుమపూజ్యపదయుగదమున
స్సవిత్రుహరిణాంకలోచన, భవతృష్ణాహరణచణ కృపాపరిపూర్ణా. 98

పంచచామరము. చరాచరాదరానుషక్త సాధులోకవజ్రపం
జరా జరానిరాసిదేహ సత్యనిత్యహాక్ప్రియం
కరా కరాళరాక్షసాపకార కాహనక్రియా
పరా పరాశరాదిమానిభక్తియుక్తితత్పరా. 99

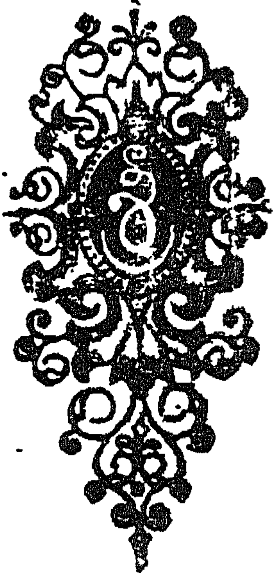
గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వధారేయ పెదలింగనార్య గర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమాన సకలవిద్వజ్జన విధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బయిననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

పతిసాయక సుమన
శ్శ్రీపద నిర్ధూతశమనసింధురవరదై
త్యాపహ హిమవద్భూభృ
ద్భూపాలమహేశ కందపురసోమేశా. 1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామారిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులకహుఁ డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వదనవైచిత్రి మెఱయ. 2

క. వినుభూపాల ధరాసుర, తనయునిమహిమంబు లెన్నఁదరమా విద్యా
వననిధి హరివరలబ్ధుం, డనఘాత్ముఁడు తొల్లిజన్మమం దనితెలియున్. 3

సీ. వేదముల్ ద్రుహిణాననోదయం బగునాఁటి, కొదువఁ దీర్చుకొనుటకొఱకు వచ్చె
నన శాస్త్రములు వాని వెనువెంట నంటుచు, సందియంబులు దీర్చుకొంచు మంచు
వచ్చెనో యనఁగను వానివీఁకనె పురాణములును సంశయాంశములు వీడ
వచ్చెనారా యన వరగుణప్రౌఢిమ, తావచ్చి ప్రౌఢగాఁ దలఁచె ననఁగఁ

గీ. జదువఁజూడఁగ విన మది కొదువునంత, వేదశాస్త్రపురాణాదివిద్యలెల్లఁ
దనరె హరిలబ్ధ మగునట్టిజననమహిమ, వాని కేమిటఁ గొదు వెన్న వశమె భూప. 4

క. అదిగనుక నన్నివిద్యలు, పదఁపడి చతురత్వ మొందెఁ బాల్యమునందే
మొదల హరిమహిమ వానికిఁ, బిదపన్ హరిజన్మబలము పెనఁగొనె నటులన్. 5

చ. ఉడుపతిజూటజూటసరిదుద్యదభంగతరంగనిస్వనా
జడిమపరాభవిష్ణుతరశబ్దసమగ్రత నాఱుశాస్త్రముల్
తడయ కుపన్యసింప విబుధప్రకరంబులు వచ్చి సందియం
బడుగనలేరు ధీకృతికి నర్హులు లేరు ధరాతలంబునన్. 6

క. ఈరీతి నతఁడు విద్యా, పారీణత సంగ్రహించి బాల్యమునందున్
జారుతరకీర్తి దిక్కుల, నారూఢిగఁ బర్వఁజేయు నాసమయమునన్. 7

ఉ. భూవలయంబునం గలుగుభూసురసంఘము లేగుదెంచి వి
ద్యావిభవంబు చూచి యితఁ డంబురుహాసనమూర్తి గాక భూ
దేవకుమారుఁడే యని మదిం దలపోయఁగ నంతలోపలన్
యౌవన మంకురించె వసుధాధిపవిప్రకుమారమాళికిన్. 8

గీ. బాల్యసంపూర్ణభావంబు పాయఁబాయఁ, దరుణయౌవనలక్ష్మి నర్తనము సూపె
నధికతరమైన తెరతీసినంతలోనె, బిత్తరముఁ జూపుపాతరకత్తె వోలె. 9

సీ. తొలుతఁ దుమ్మెదలతోఁ దులదూఁగు నెఱికురు, లేరీతి నుండుఁ గౌమారవేళ
మునుపు తామరలకు మొనఁజూపుతెలికన్ను, లేవిధంబున నుండు యౌవనమున
మొదలఁ జందురునందుఁ గొదువ లెన్నెడు నాస్య, పద్మ మేగతి నుండుఁ బ్రాయమునను
మున్ను బంగారు పెంపు హసించుదేహ మే, వైఖరి నుండు మేల్వయసునందు
గీ. నీవె తలఁపోసి చూమకొమ్మా వివేక, శీలు నే వర్ణనము సేయఁ జాల వాని
మహితసౌందర్యలీలల మన్మథుండు, యక్షరాజాత్మజుండు జయంతుఁడందు. 10

ఉ. ఆతరుణావనీసురుఁ డొకప్పుడు వీథికి రా విలాసినీ
వ్రాతకఠోరధైర్యకుధరంబులు తుత్తుమురై చనం దయా
ర్ద్రేతరవృత్తి నేయునతఁ డింటికిఁ బోవ నిరస్తచాపుఁడై
చేతులు తీయఁగా మరుఁడు సెజ్జపయిం బడు భూవరోత్తమా. 11

ఉ. చక్కనివాఁడు నై మిగులఁ సన్నుతికెక్కిన యౌవనంబు నై
దిక్కులఁ బిక్కటిల్లుజగతీసురతేజము నై తలంప నే
యక్కఱ లేనికాఁపురము నైనధరాసురసూనుఁ డెంచఁగాఁ
జక్కరవింటివాని నెకసక్కెము లాడఁడె భూవరాగ్రణీ. 12

ఉ. ఆరమణీయయౌవనవయఃపరిపాటి నతండు వైదికా
చారముఁ గట్టిపెట్టి బహుశాస్త్రపురాణపరిశ్రమంబు ని
స్సారముగాఁ దలంచి విటచర్యకుఁ జిత్తముఁ జేర్చె దుష్క్రియా
శూరత కిట్టివార లెడసొచ్చుటఁ గంటిమొ వింటిమో నృపా. 13

క. రాజా యేమని చెప్పుదు, నాజగతీసురుని మొదలియణకువకును ధా
త్రీజనులు రోయునప్పటి, యోజన కాశ్చర్యమయ్యె నొకపర్వత మై. 14

చ. ధరణిసురాత్మజుండు గుణధన్యుఁడు వీఁ డని పెద్ద లెన్న నా
దరణముతో నుతింప సముదంచితకీర్తిసమృద్ధి నంత శే
ఖరమగు కెల్ల నంత ఘనకల్మషవృత్తికిఁ దెచ్చెఁ జూడుమా
పురుషులభాగ్యమున్ జిగురుఁబోణులచిత్తము నెట్లుమాఱునో. 15

సీ. వదులునీర్కావిదోవతులు గట్టుట మాని, వలిపెంపుఁజల్వదోవతులు మరిగె
దళముగా గోపిచందనము వెట్టుట మాని, తిరుమణి కొనగోర దిద్దఁ జొచ్చె
గడితంపుమేలుపచ్చడము గప్పుట మాని, దుప్పట్లు సైకాలుఁ గప్పఁ దొడఁగెఁ
బ్రతివారపంచాంగపఠన సేయుట మాని, కొక్కోకశాస్త్రంబు గోణఁగఁ దివిరె
గీ. బ్రహ్మకులవర్యసాహచర్యంబు మాని, చేరి కాముకసంసర్గ సేయఁ బూనె
సమిథలకు నేడకేడకేఁ జనుట మాని, తొడఁగె నేప్రొద్దు లంజమందులకుఁ దిరుగ. 16

సీ. అటువంటివాఁడు గాఁ డతఁ డంచుఁ బరు లెంచ, నెఱుఁగరాకుండఁగఁ దిరిగితిరిగి
వినఁగలఁ డీమాట యనుచు సందేహింపఁ, గడల సంశయముగా నడచినడచి
కాఁబోలు నని విన్నకన్నవా రెన్న నేర్పునఁ గని యానలు వోయివోయి
తప్ప దాతఁడు విటధర్మంబువాఁ డనఁ, జతురకాముకవృత్తి జరపిజరపి
గీ. చలి విడిచినాఁడు నాఁటికి జగ మెఱుంగ, నతఁడు మెలఁగంగఁ దొడఁగె నౌరా యనంగ
శాస్త్రిపారీణతాసముజ్జ్వలభుజంగ, తత్త్వ మితనికి ఘంటాపథం బనంగ. 17

చ. పరువడి మిత్రసంతతికిఁ బంచశరోపనిషద్రహస్యముల్
నిరతముఁ దెల్పుచుండుఁ గమనీయతరస్వరమాధురిన్ సవి
స్తరసురతాగమైకపథచారి యనన్ విటుఁ డయ్యె మేలుగా
ధరణిసురాత్మజుండు నిజధర్మముఁ దప్పఁ డొకింతయేనియున్. 18

ఉ. చూపులు వారకామిల చొక్కపుగుబ్బలపై దువాళపుం
గోపులు సూప రూపమునఁ గోయిలమూఁకలఁ బచ్చవిల్తుఁబూఁ
దూపులు దాఁచి దేహలతతో విహరించెడుమారుఁడో యనన్
మాపులు గాఁగ భూసురకుమారుఁడు నిచ్చలు వచ్చు వీథికిన్. 19

సీ. చల్లడ మామీఁదఁ జలువఁబట్టినదట్టి, దలివంపుదుప్పటి దానిమీఁద
మొల జముదాళి చాయలపిడియంబు చేఁ, బడగసూరియుఁ జిల్లబట్టువు చేతఁ
దనువున మంచిగందము దానిపై గంద,పొడి యందుమీఁద కప్పురపురజము
వలకారి సిగతాయెతులు దానిపై జాజి,విరు లందుపై నొంటిపొరరుమాలు
గీ. మీఱు ఘనసారతాంబూలసౌరభప్ర, వాహవహగంధవాహప్రరోహమోహ
వశవిశాలేక్షణాజనస్వాంతుఁ డగుచు, రాత్రులఁ జరించుచుండు నాబ్రాహ్మణుండు.

సీ. జ్వాటినవెండ్రుకల్ సవరించికట్టిన, పసిఁడివ్రాఁతరుమాలు దుసికిలంగ
నిదురచాలమి మాంద్యమొదవఁ జూచెడుకన్ను, లరవిరికెందమ్మివిరులు దాల్ప
వాఁడుఁ జూపినలేఁతవాతెఱ పలుదాఁకి, జిలుగుటెండలఁ జిమచిమయనంగ
వలిపెదుప్పటి వల్లెవాటు జాఱి యొయారి, చిటులుగందపుఁబూఁత చెలువమమర

గీ. మారశాస్త్రాధికారదుర్వారవార, వారిజాస్యాతిసారస్యవచనరచన
కృతపరీరంభసంభోగకేళిఁ దేలి, వీథి కేతెంచు రేపటివేళ నతఁడు. 2

ఉ. చూపరవుట్టునప్రమితశోభితమౌక్తికపద్మరాగముల్
తాపనఁ జేసినట్టిజిగిదంతపుమిద్దియలందు నక్షువి
ద్యాపటిమంబు సూపు వెలయాండ్రను దాను వినోదలీలఁ బా
రా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా యని పన్నిద ముగ్గడించుచున్. 2;

సీ. కొదమచందురువంటినుదుటఁ గస్తురినామ, మొఱపు మించఁగ దిద్దు నొక్కరితకుఁ
జిమ్మచీఁకటి గ్రమ్ము క్రొమ్ముడి గొజ్జంగ, లొనరఁగాఁ దుఱుముచే యొక్కరితకు
జక్కవకవవంటిచన్నుల హారంబు, లొయ్యఁగా దీర్చు నొం డొక్కరితకు
మించుఁదీఁగెకు మించుమేనఁ గప్పురగంధఁ, మొప్పఁగా నలఁదు మఱొక్కరితకు

గీ. నొకతె చెక్కులపై మకరికలు వ్రాయు
నొక్కతెకు మెల్ల జడ తీలు చిక్కఁ దీయు
నొక్కపని యెప్పుడును గల్గియుండుఁ గార్య
భరము లే దనఁగూడ దాబ్రాహ్మణునకు. 23

క. వారాహము వారణగిరి, వారాన్నిధి వారణాశి నారణవరదుఁ డా
వారాంగనాజనస్మర, జారూఢి న్మరువఁ డాతఁ డనఘుఁడువోలెన్. 24

సీ. నిగమశాస్త్రంబులు నేర్పినగురువుఁగ, న్గొన నెన్నఁడును లేనికోప మెత్తుఁ
దీర్ఘయాత్రాపరాధీనులఁ గనుఁగొన్న, మది నెన్నఁడును లేనిమంట పుట్టు
వైదికాచారప్రవర్తిష్ణు నీక్షింప, నిల నెన్నఁడును లేనియేవ గలుగు
శమదమాధికుఁ డైనసన్యాసిఁ గనుఁగొన్న, మును పెన్నఁడును లేనికనరు దోఁచు

గీ. సంధ్య యన్న శిరోవ్యథ సంభవించు, భస్మధారణ మన్నఁ దీవరము వొడము
దేవపూజావిధానంబుఁ దీర్చు మన్న, నేత్రభ్రమ ముదయించు నాబ్రాహ్మణబ్రువునకు. 25

సీ. తలిదండ్రులకు సమ్మతంబుగా నతిథిస, త్క్రియ యటంచు నొకింత గిలుబుఁ జేయుఁ
బొరుగూళ్లఁ గలమాన్యభూముల ధాన్యంబుఁ, గ్రియవెట్టి విడుచుఁ బరస్పరంబుఁ
దనపైఁ బరామర్శ దప్పియుండు టెఱింగి, దొడ్డసొమ్మేమైన దొంగిలించు
నప్పుచెల్లెండ్రపై నాదరంబులు సూపి, యరణముల్ గొనిపోయి యపహరించు

గీ. బలపమును గత్తియును బూని ప్రజలయిండ్లఁ, గన్నవెట్టని దొక్కటేకాని కొదవ
కడమదుర్వృత్తు లన్నియుఁ గఱచె నతఁడు, లంజతల్లులచేతిమల్లటుకుఁగాఁగ. 26

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గల దాకర్ణింపుము. 27

గీ. అఖిలవారాంగనామనోహరవిహార, నిరతుఁ డౌ నైన నందులో నిరుపమాన
గానపరిణతచంపకగంధి యనెడు, వాలుఁగంటికి మిక్కిలి మేలువాఁడు. 28

క. మరుఁడేల చంద్రుఁ డేటికి, మరుదంబర మేమిపనికి మనుజేశ్వర యా
తరుణి కడగంటఁ గాదే, పురుషులధైర్యంబు లేదు పొమ్మనిపింపన్. 29

చ. అమృతరసంబు లుట్టిపడ నాలతిఁజేసినవీణెలోపలన్
దుమదుమగా వచోమహిమ దోఁపఁగ గీతముఁ బాడుచున్న న
క్కమలదళాయతేక్షణ నఖంబులఁ గిన్నర మ్రోయఁ జేసినన్
దమకము పుట్టకుండ జనతాహృదయంబులు తాతఁ జేసెనే. 30

చ. పలుకక యుండె నేని శితపంకజలోచన యాదరంబు పైఁ
జిలుకకయుండె నేని విటశేఖరులన్ గరుణావిదూరుఁడై
యలుగులపాలుసేయు విషమాస్త్రుఁడు తత్తరుణీలలామ లో
నలుగుట కాదు ప్రాణముల కల్గుట దేహవిసర్జనార్థమై. 31

క. అది గనుక దివిజవేశ్యల, సదనంబుల నున్నమానిసంతతితలఁపుల్
గుదిగుంపులు చేసి మథిం, పదె యవకాశంబు గలుగ స్వర్గమునందున్. 32

సీ. వాలుఁగన్నులచేత వలలఁబెట్టుటె కాక, యభ్యసించిన దొక్క యదటుఁజూపు
ముఖచంద్రరుచులచే ముల్లుపెట్టుటె కాక, సంతరించిన దొక్క వింతనవ్వు
బటువుగుబ్బలచేత భ్రమలఁ బెట్టుటె కాక, సంఘటించిన దొక్క జాణుఁబైట
వెలిద్రొక్కు సిగ్గుచే వెతలఁ బెట్టుటె కాక, యలవరించిన దొక్క నులుసుఁబలుకు
గీ. గాఢయౌవనమున గాసిపెట్టుటె కాక, నేర్చుకొన్న దొక్క నెఱతనంబు
తరుణివిభ్రమంబుఁ దలపోయ శక్యమే, ధాత కైన వానితాత కైన. 33

సీ. సాహిత్యమార్గంబు చౌకఁజేసిననాఁడు, సంగీతమునఁ బ్రీతి సల్ప నేర్చు
సంగీతవైఖరి సమ్మతింపనివేళ, నింపుగా వీణవాయింప నేర్చు
వీణావిరావంబు వెగటుదోఁచినయప్డు, సొగటాలవేడుక చూప నేర్చు
సొకటాలపైఁ గోర్కె సుదతు వచ్చినయంత, వింతమాటల గారవింప నేర్చుఁ
గీ. జదువఁ బాడంగ నింతంత చతుర గాదు, వీణవాయింప నింతంత జాణ గాదు
జూద మాడంగ నింతంత జూటగాదు, ప్రతిభ పల్కంగ నింతంత ప్రౌఢ గాదు. 34

చ. తగవరి మాటకారి నయధన్యపదార్థముపట్ల మిక్కిలిన్
దెగువరి కంతుకేళిఁ గడిదేఱినజాణ రసజ్ఞకోటిచేఁ
బొగడఁతఁగాంచినట్టిగుణభూషణ ముద్దులగుమ్మ దానికిం
దగనిది చేసె నానలువ దారుణనిస్వనఝల్లి తల్లిగన్. 35

గీ. ఆపధూమణి కాశించి యరుగుదెంచు, విటుల వర్ధించుకాంతు నవ్వేలఁదిమాత
నరనిధానగ్రహార్థులై వచ్చువారి, దుస్సహాటోపమున మొత్తు దుర్గవోలె. 36

క. తుదినుండి మొదటిదనుకం, గొదవలె పచరించు సాధుగుణ మించుక లే
దది చెఱచినకాఁపురములు, పదిలక్షలు గలవు సొమ్ముపైఁ గోరికచేన్. 37

క. లక్షయు నిచ్చిన నది నిర, పేక్షత విహరింప దర్థ మిమ్మనక దయా
దాక్షిణ్యంబులు పూజ్యము, రాక్షసి పుట్టినది విటులప్రాణములు గొనన్. 38

క. ఆకంబుకంఠిఁ జూచినఁ, నేకొలఁదులవారి కైన నించుక మోహా
ద్రేకంబు పుట్టు టరుదా, భీకరవర్తనులసుఖము పెడతలఁ బట్టున్. 39

ఉ. కాంచనభూషణాంబరనికాయము నిచ్చలు నిచ్చి యైన మె
ప్పించుకొనంగలేఁ డలకుబేరతనూభవుఁ డైన నెల్లి చె
ల్లించెద నన్నఁ బోవిడదు లేఖకులాధిపసూను నైన న
త్యంచితశక్తి నేపగిది దాని జయింతురు కోడెకాం డ్రొగిన్. 40

సీ. నిర్ణిద్రదారిద్ర్యనిరుపాధియుతషిద్గ, సంజాతహృద్భల్లి లంజతల్లి
కామితార్థవితీర్ణికర్ణాయమానపల్లవలోకవటుఝిల్లి లంజతల్లి
నిజశాసనోల్లంఘనజిఘృక్షుకామిలో, లకురంగచయభిల్లి లంజతల్లి
శాంబరీచంగభుజంగకృత్యవివేక, పుంజభూరుహవల్లి లంజతల్లి
గీ. బహువిధోపాయచణపంచభద్రభద్ర, కుంజరమృగాధిపమతల్లి లంజతల్లి
నిఖిలవిటజనారంభముల్ నేలఁ గలప, నంజ కరుదెంచుపెనువెల్లి లంజతల్లి. 41

సీ. పిడుగుచందమ్మునఁ బడి మోదుతెరువాటు, కాని కైన నొకింత కరుణ పుట్టు
బహుధనాపేక్షచే బాధించునృపతి కై,నను జనించు నొకింత కనికరంబు
చేరి కన్నడభూమిఁ జెఱవట్టుపాశ్చాత్య, నృపతి కైన నొకింత కృప దలిర్చు
నతిపాతకుల నొంచుయమకింకరుల కైనఁ, గందళించు నొకింత కారుణికత
గీ. యసమసాయకసమరకర్మాంతరాయ, కరణపారీణవాక్క్రియాగౌరవమున
నఖిలవిటకోటిధన మెల్ల నపహరించు, లంజతల్లికి దయలేదు లక్ష యైన. 42

సీ. కాలకూటమునందుఁ గలమేలువిస మెల్ల, రాలలోఁ గల్గుకార్కశ్య మెల్లఁ
బైశాచసమితిలోపలివికారం బెల్లఁ, గపికోటిలోనుండుకాంక్ష లెల్ల
సెలయేళ్లలోన వర్తిలెడువక్రత యెల్ల, మయశంబరులలోనిమాయ లెల్ల
ధార్తరాష్ట్రులలోనఁ దనరుమచ్చర మెల్లఁ, బంచపాతకులలోఁ బాప మెల్లఁ
గీ. దీసి విటదోషరాశిచే ద్విగుణిఁ జేసి, యనృతపంకంబులోఁ గల్పి యశుచిభావ
రసముఁ జిల్కించి నిర్మించె బ్రహ్మకృపణ, తరుణహృద్భల్లి యగులంజతల్లి గాఁగ. 43

గీ. వేము పండ కున్న విషసమావిష్టంబు, పండె నేని మధురఫలయుతంబు
పండ్లు రాలునపుడు పణ్యవృద్ధ విషంబు, వేశ్యమాత విషము వేమువిషము. 44

గీ. లంజకెల్లులరీతి యీలాగు వింటె,తలఁప నది లంజతల్లిమాత్రంబ కాదు
కపటతరవృత్తి ప్రత్యక్షకాలకూట, మాజరభికూఁతుఁ దగిలినాఁ డాఘనుండు.
సీ. ఒరవారయె జిలువపన్నరుమాలు సొబగంచు, వివరింప నిదె పట్టుఱవిక కనును
జెలువారయెఁ గ్రొత్తసందులవస్త్ర మని యెంచి,కొన నిదే పయ్యంటకోస మనును
జెలువారయెఁ నునుఁజెంపసిగపట్టుబొం దంచుఁ, దలపింప నిదె జడత్రాటి కనును
బాగాయెఁ గుసుమపూఁబసిమిదుప్పటియంచుఁ, గనుఁగొన్న నిదె కొమ్ముకాసె కనును
గీ. వజ్రవైడూర్యవరనీలవనజరాగ, వారమది వాని కెంత తత్సార మంతె
ప్రాణమైన నొసంగు నేపాటి యైన, నడగనిదె పాప మాధవశాయతాక్షి. 46
క. ఈరీతి నతఁడు దుర్వ్యా, పారంబున సంచరింప బహువత్సరముల్
ధీరమతిఁ జూచి చూచి య, వారితదుఃఖాప్రసన్నవదనాంబుజయై. 47
వ. ఒక్కనాఁడు త్రిభువనాశ్చర్యకరసౌందర్య యగునతనిభార్య కరుణాయత్తయగు
నత్తముందఱ నిలిచి వాసరారంభసముజ్జృంభమాణ శతపత్రపత్రజైత్రంబు లగు నేత్రం
బుల నశ్రువులు గ్రమ్మ కరుణంబుగా ని ట్లనియె. 48
ఉ. అత్తవు సర్వలక్షణసమగ్రగుణాఢ్యవు నన్నుఁ దిట్టను
మొత్తనొ కాని నీకొడుకుమూఢత మానుప వేల వాఁడు రో
తొత్తులమారి యై గృహముద్రొక్కక యొక్కకదానిఁ బూనిక
గుత్తను నంచు నుంచుకొని కోకలురూకలు జోక నీయఁగన్. 49
ఉ. చిత్తములోనఁ బ్రేమ విలసిల్లఁ దనూభవులన్ సమస్తలో
కోత్తరరత్నభూషణసముజ్జ్వలితాంగులఁ జేసి వారియ
త్యుత్తమధర్మవృత్తిఁ బరితోషముఁ గాంతురుగాక యిట్టిదు
ర్వృత్తిఁ జరింపగాఁ బరిభవింపక చూతురె మీవిధంబునన్. 50
ఉ. కోరికి దీరఁగాఁ గుడిచి కుంకుమసంకుమదాంకగంధ మొ
య్యారముగా నలందుకొని యాకులుఁ బోఁకలుఁ జాలునట్లు చు
ర్వారతరేచ్ఛఁ బుచ్చుకొని వారలతాంగులయిండ్ల కేగఁగా
నూరక చూచుచుండెద రయో యదలింపక మీరు మామయున్. 51
సీ. మామగారైనఁ గామాంధవర్తనం, బోజ గాదని పల్కనుడుగ కున్నె
వదినె యైనను వారవనితాప్రసంగంబు, లర్హమా యని పల్కనణఁగ కున్నె
బంధువులైనను బథముఁ దప్పి చరించు, టేనీతి యని పల్కమాన కున్నె
మీరైన నీదురాచారపారీణత, వలదురా యని పల్కవదల కున్నె
గీ. కటకటా చూఱ విడిచి యీకరణి ధరణి, సురకులాచారధర్మంబు చూఱపుచ్చు
సుతునిదుశ్చేష్ట లూరక చూచుచున్నఁ, బరువునకు లోటుతో నగుబాటు రాదా.

క. మీకతనఁ గాదె యీయవి, వేకం బాయనకు నుద్భవిల్లుట మీయా
త్మీకరణ మింత యుడిగినఁ, జేకొనునే యాతఁ డింత శిష్టేతరతన్. 53
క. మీకెఱుఁగరాదె తనయుని, పైకరుణఁ దలంపదో యపారశ్రీచే
గైకొనరో కాక దినముల్, గోకలు మొదలైన వెన్ని కొంపోఁ డింటన్. 54
గీ. అన్నియును జూచుచుండెద నంతొ యింతొ
యంతచనుమానమునకు రా నింతెకాని
నేనె పట్టిన నన్నచో నానె ధనము
దులిచినప్పుడు తెలియు నాసులువులెల్ల. 55
క. నాకేమి దేహసుఖము పు, రాకృతమే కాక నేఁడు రాఁబోనే యీ
లోకమున నేనె యరుదా, మాకోడలు గాదొ పొరుగునుంచయు గాదో. 56
క. ఆలోఁగని చేతోధృతి, చేలింపక మిమ్ముఁ గూడి చెప్పితి నదియున్
జాలింపక కైశికజిత, రోలంబకదంబ యేనరుంధతిఁ గానన్. 57
తే. ఇంతనాఁడు కరగ్రహవంతురాలిఁ, జేసి తోడ్కొని వచ్చితి చెప్పినట్లు
చేయుచుంటిని గోత్రంబు మీయనుజ్ఞ, నలువు నా కేయెడల నైనఁ దెలుపఁగలరె. 58
క. ఒకతెవలె నాడి యాడిం, చుకొనుట నేయిరుగు పొరుగు చూచెనొకో యు
ప్పుకుఁజప్పుకుగా ననుఁ జూ, చుక నడువఁగ వలెఁ గులీనశుకసల్లాపల్. 59
క. నను నేనె పొగడికొనఁగాఁ, జన దింతియకాని మగఁడు సంసారనివ
ర్తనఁ జేసి యిట్లు తిరిగిన, మనమునఁ గోసింప కెట్టిమగనా లుండున్. 60
వ. అని యనేకప్రకారంబుల విలపించి. 61
క. కలకంఠకంఠి మదిలో, పలిదుఃఖం బాపలేక బాష్పజలంబుల్
జలజలజల ప్రవహింపఁగ, వలవల నత్తదెస నమ్రవక్త్రాంబుజ యై. 62
వ. జనమనోరంజనఖంజన వరాంజనమిళద్బాష్పధారా ప్రకల్పితానల్పసారంగమదపత్రభంగ
హృదయంగమకపోలంబు గా నేడ్చుచున్న నవ్వధూరత్నంబుం గాంచి సముంచిత
చేలాంచలంబునఁ గన్నీరు దుడిచి సముదాత్తకృపాయత్తచిత్త యైనయత్త యి
ట్లనియె. 63
క. ఓయమ్మ యేల యేడ్చెద, వో యుజ్జ్వలబాష్పధార లుట్టిపడన్ శో
కాయత్తచిత్తనీరజ,వై యెఱుఁగుదు నీమనోవ్యథాగతి తల్లీ. 64
తే. ఏమిసేయుదు మదిలోన నెన్నఁడైన,మఱచియుండెదుదాననా మగువ వాని
కర్మకౌశల మెట్లు కాఁగలదొ కాని,యాణిముత్యము మసిబొగ్గు నయ్యె నేఁడు. 65
క. ఓనాతి వారకాంతా, ధీనగుణాతురుని మగుడఁ ద్రిప్ప నవశ్యం
బైనం గానిమ్ము సమ, స్తానునయాలాపసరణి నాతని దేర్తున్. 66

వ. అనియూఱడించి పలుకుచున్నంత. 67

ఉ. సంగతి నిష్ఠ నేతపము సల్పఁగ నెన్నటి కబ్బెనో సుతిం
చంగలదేవతాపదవి సాధునమస్కరణీయభావమున్
భంగుర మైనయాతపము వాయఁ ద్రయీమయుఁ డయ్యెయో దివా
సంగమజాతపాతకము చాలక వారుణి కేగె భూవరా. 68

మ. అపు డంభోజహితుండు కృష్ణుఁ డనఁగా నాకాశపుంజీకుబం
డపయిన్ వేడుక నెక్కి జాఱుకొనుచుండన్ సాంధ్యరాగంపుహే
మపుఁజేలా దిగఁజాఱ వక్త్రములకుం బైఁ జాటుగా నంధకా
రపు నీలాంబరముల్ ధరించిరి సమగ్రవ్రీడ దిగ్గోపికల్. 69

చ. భిమరిదిశాయశోద దివిపేరిటికృష్ణున కుగ్గువెట్టుచో
నుచరములో జగంబుల సమున్నతిఁ గాంచి పరిభ్రమించి చే
వదలిన జాతి బోరగిల వ్రాలినమేలిమిగిన్నె బోలె సా
ముదయముఁజెంది యున్నశశి యొల్కినపాలను బోలె వెన్నెలల్. 70

తే. జారచోరప్రవర్తన జరగ దయ్యె, మండలస్ఫూర్తి దిశ లెల్ల నిండుకొనియెఁ
గానరా దయ్యెఁ బ్రతిపక్షగౌరవంబు, రాజధర్మంబు తత్ప్రకారంబ కాదె. 71

సీ. గగనసిద్ధుఁడు భస్మకళ్కపాళిక గ్రమ్మరింప వెల్వఁడుభస్మరేణు వనఁగ
రాజు విభావరీరమణిపైఁ గరనాడి, కలఁజిమ్మినతుషారజల మనంగ
యామినీవణిగంబుజాస్య దిగ్భిత్తులఁ, జల్లిన ఘనసార్ణసలిల మనఁగ
కమనీయసితపక్షఘనసారతరునిశా, త్వఙ్గాతకర్పూరవార మనఁగఁ

గీ. గాసె నమృతాశనాశనకాశకేశ, కాశలోకేశవేల్లితకేశపాశ
కాశదేశబిలేశయాధీశసుప్ర, కాశసంకాశకౌముది యాశలందు. 72

వ. ఆసమయంబున. 73

సీ. తుదిగోళ్లు నున్నఁగా దువ్వి కీలించిన, సిగ జాజివిరులు వాసిగ ధరించి
కమనీయనాసపైఁ గస్తూరినామంబు, దీరుగాఁ గొనగోర గీఱి దిద్ది
చలువ దీర్చినసన్నవలిపెదోవతిమీఁద, నపరంజిమొలత్రాడు హవుణుపఱచి
జంగాళముగమేన జాళువాబంగారు, వ్రాఁతచందురుకావి వలువ గప్పి

గీ. కలితకర్పూరకాశ్మీరగంధసార, ఘుమఘుమామోదవిభవంబు గుబ్బతిలఁగ
గొడుగు పావాలుదొడిగిమక్కువఁజరించు, విప్రతనయుండువెలయాంధ్రవీథులందు.

మ. ఒకలీలావతిఁ గౌఁగిలించి యపురా యోరీ యటన్నన్ గికా
గికగా నవ్వెను హార మేడది లతాంగి యంను వక్షోజపా
ళికపై వ్రాయు నఖాంక మొక్కతెకుఁ గేళిక్ జాళికం బుప్పయా
లికఁ జుట్టంజనుఁ గానకుండ నొకప్రాలేయాంశుబింబాస్యకున్. 75

మ. శుకవాణీ యొకయేకతం బనుచుఁ దచ్ఛ్రోత్రంబులో పంచసా
యకమంత్రంబు సముచ్చరింప నిటు తా ల్మించున్ సముద్దీపిత
భ్రుకుటీకంబుగ బొమ్మ వట్టి తొలఁగం ద్రోయంగ నాయంగనల్
సకులున్ నవ్విరి మోసపోయి తని హాసవ్యాస మేపారఁగన్. 76

క. ఈరీతి దుర్నివారవి, హారంబున నర్ధరాత్ర మగుదాఁకఁ బ్రమో
దారూఢిఁ దిరిగి నిజవేశ్యారత్నముకడకు నిదుర కరిగెడుబుద్ధిన్. 77

ఉ. రాజముఖీపయోధరవిరాజితకుంకుమగంధలేపవి
భ్రాజిత మైనదేహముఁ బ్రభాసురకాంచనచిత్రితాంచల
భ్రాజితశాటిఁ గప్పుకొని పాదము లల్లన నేల మోపుచున్
భోజన మాచరించుటకు భూసురసూనుఁడు వచ్చె నింటికిన్. 78

వ. అప్పుడు. 79

క. తడవాయె నేమి సేయుదు, నెడవాయనిసఖులతోడ నెం దున్నాఁడో
కొడు కాఁకలిఁ గొనె నంచున్, మిడుకుదయోపేత మాత మృదువాగ్జాతన్. 80

తే. చేరఁ జనుదెంచి పరమలజ్జితుఁడు వోలె
నమ్రవదనాబ్జుఁ డై యున్ననందనునకు
నన్నపానాదు లొసఁగి నెయ్యమున నొక్క
యున్నమితపీఠమందుఁ గూర్చుండఁ జేసి 81

క. సుతు వైదికధర్మసమ, న్వితుఁ జేయం గోరి చేరి నిపుణతఁ బలికెన్
శతధృతిసతిగతి నతియుత, మతి యయినతదీయజనని మనుజాధీశా. 82

సీ. వృద్ధానుసారంబు విడిచి కొంచెపుఁగాని, నీతులు గైకొంటివే తనూజ
గ్రామణ్యావిభవంబు గా దంచు జూదంపుఁ,గాసుల కాశించితే సుతుండ
విప్రధర్మం బెల్ల వీటిబుచ్చి విరాళి,పోకలఁ బోనేర్చితే కుమార
కులము గోదావరిఁ గలపి వేశ్యాసంగ, మాసచే గావించితే సుపుత్ర
గీ. వేదశాస్త్రప్రసంగంబు వీడుకొల్పి, పడుచుఁగూఁతలు గూయఁ బాల్పడితె తనయ
యింట నెన్నఁడు లేనియీహీనవిద్య, యెన్నఁ డభ్యాసమాయెరా కన్నతండ్రి. 83

శా. లేరా భోగపరాయణుల్ జగతిలో లీలావినోదంబుగాఁ
బోరా వేశ్యలయిండ్లకున్ వివిధసంభోగార్థులై గుట్టుతో
రారా వైదికధర్మమార్గపథిక ప్రావీణ్యముం జూపరా
యేరా తండ్రి పరిత్యజింతు రఁటరా యీరీతి సత్కర్మముల్. 84

క. కొదలం బొందనిబహుసం, పదలన్ నీతోడివారు బ్రతుకఁగ నయ్యో
మదనాతురుండ వైతివి, చదివినదోషంబొ కాక జన్మఫలంబో. 85

క. నందను నిన్నుఁ గనుంగొను, నందనుకను నెదురు సూచు నకట సముద్రం
బిందునకుఁ బోలె జనపం, డిందునకా నీమహత్వ మేమన నేర్తున్. 86

చ. కొడుకులు సర్వవిద్యల నకుంఠితులై సభలందు శాస్త్రిముల్
దడయ కుపన్యసించి వసుధాతలనాథులచేత గుఱ్ఱముల్
గొడుగులు గాంచి సత్యగుణకోవిదులై విహరింప సంపదన్
బొడ వగునట్టిగేహినులె పుణ్యశరీరలు గా కుమారకా. 87

క. ధారిణి నేమియు నెఱుఁగని, వారల కొకరీతిగా 'నవశ్యంపితురా
చార' మని నీవె చదివి కు, మారా జనకానుచరణ మఱవం దగునే. 88

క. చక్కనిది కాదొ మది పెం, పెక్కినయది కాదొ కులసమీహిత కాదో
యక్కట యిన్నిగుణంబులఁ, జొక్కట మగుసతిని విడువఁ జూతురె తండ్రీ. 89

క. రతి గద యాకృతి మతి భా, రతి గద హైమవతి గద నిరంతరసమసం
భృతి పతియందు రతి నరుం, ధతి గద యిన్నియును గలవు తావకసతికిన్. 90

వ. అని పలికి నిజవచనరచనాంగీకారహృదయుండునుం బోలె నవ్వారాంగనాధ్యానపరా
ధీనమానసుం డై ప్రత్యుత్తరం బీక యున్నకుమారు నున్నతాకారు వేమాఱు గారవిం
చుచు సముచితకాంచనచిత్రితాంచలంబు లగుచేలంబులు గట్టుకొన నిచ్చి యమంధర
గంధబంధురసౌగంధికధురంధరచికురబంధురుం జేసి గంధంబు పూసి వధూగృహం
బునకుం దోడ్కొని పోయి యి ట్లనిరి. 91

క. ఇదిమొదలు వారకాంతా, సదనవ్యాపారచింతఁ జాలించి సస
మ్మదగతి సంసారస్థితి, వదలక చరియింపవయ్య వైదికమణి వై. 92

గీ. అనుచు జనయిత్రి నీతివాక్యప్రసన్న
హృదయుఁ జేసితి సుతు నంచు నరిగె నతఁడు
ప్రొద్దు వోయిన దని తలారులకు వెఱచి
యొకవిధంబున నారాత్రి యుండఁ దలఁచె. 93

వ. అంత. 94

మ. జలకం బాడి మణుంగు గట్టి వరభూషాసంఘముల్ దాల్చి చెం
గలువల్ కొప్పునఁ గీలుకొల్పి రతికాంతుం జేర నేతెంచెఁ ద
త్కులకాంతామణి వారసారసముఖీదుర్వారమారావహో
త్కలితాఘూర్ణితమానసుం డయి కడుం దాపించుప్రాణేశ్వరున్. 95

క. చనుదెంచి యతనిమోమునఁ, గనికర మొకకొంత యయినఁ గానక యప్పు డ
వ్వనజాతనయన సాధ్వస, మును సిగ్గును మానుషంబు ముప్పిరిగొనఁగన్. 96

మ. అలివేణీమణి సిగ్గుచేత నతవక్త్రాంభోజ యై రెండుచే
తుల బాగా లొసఁగంగఁ బోయినఁ గృపాదూరీకృతుం డై ఘన
జ్వలనజ్వాలకరాళ మైనయొకనిశ్వాసంబుఁ గావించి య
వ్వలిమో మయ్యె రుచింతురే కులసతుల్ వారాంగనాభోక్తకున్. 97

సీ. లేదువో గృహిణిపై మోదంబు లోకాప,వాదంబునకు నైన వణఁకవలదె
కాదువో సంసారకాంక్ష మేనికి దాని, వినయసంభృతి కైన వెఱవవలదె
యీదువో దయ్యా మాయిభకుంభకుచపొందు, జననియానతి కైన జడియవలదె
రాదువో మనసు వారవధూవిలగ్న మై, కులకాంత యని యైనఁ గొంకవలదె
తే. కారుణికభావమాత్రవిదూరదుర్ని, వారహృదయాబ్జుఁ డై యాపయోరుహాక్షి
వీడె మీయంగఁ బోయిన విరసముద్ర, నవలిమోమయ్యె నతని నే మనఁగవచ్చు. 98

క. తమకంబులేక కారు,ణ్యముఁ జూప కతఁడు కులాంగనాపరవీక్షా
విముఖత్వ మిట్లు చూపిన, గుసుగుమమని శోకవహ్ని గుబ్బతిలంగన్. 99

మ. అకటా యింతకుఁ దెచ్చెనే యనుచు నత్యాపన్న యై జాలవ
ల్లికలో వీడియ ముంచి పంచశరకేళీవాంఛ చాలించి చం
పకగంధిన్ దనలోన మెచ్చుకొనుచుం బద్మాసనుం దిట్టుచున్
వికలం బైనమనంబుతో నిదురఁ జెందెం దత్సమీపస్థలిన్. 100

మ. తలపుం దల్లడపుందుఁ దాల్మి యడలుం దాపించుఁ గోపించుఁ నీ
తులు వల్లించిన తల్లిమీఁద విధికిం దుర్వారు లెవ్వారనున్
దలయూఁచుం దనబుద్ధిహీనతకు నాధాత్రీసురుం డప్పు డా
వెలయాలిన్ వలయాలిమత్కురయుగన్ వీక్షింపఁగాలేమికిన్. 101

క. వాఁ డానాలుగుగడియలు, నేఁ డాదిగఁ గడపి సూర్యుఁ డింకఁ దూర్పునకున్
రాఁడో యని తలఁపోయఁగ, మూఁడవజా మయ్యె నంత మోద మెలర్పన్. 102

శా. పాయంజొచ్చె విలాసినీసురతసౌభాగ్యంబుచేఁ దారకల్
మేయంజొచ్చెఁ జకోరపంక్తులుగడుం బ్రేమన్ శరచ్చంద్రికల్
దూయంజొచ్చె మరుండు లేఁజిగురుగుత్తుల్ జంక నింకింపుచున్
గూయంజొచ్చెఁ దృతీయయామకృకవాకుల్ కొక్కొరొకోధ్వనిన్. 103

చ. వనరుహబాంధవుండు పగవాఁ డగుదేఁగలఁ డింకఁ బోదమా
వనమున కన్నసాధువనవాక్యము లొక్కచకోర మార్తితో
విని తమిదీఱ వెక్కసము వెన్నెలముద్ద భుజింపఁ బోయి గొం
తునఁ బడవేసికొన్నహిమతోయ మొసంగిరి నెయ్యు లయ్యెడన్. 104

ఉ. అప్పుడు విప్రసూనుఁడు రయంబునఁ బానుపు డిగ్గి వేడ్కతోఁ
జెప్పకు మింక నొక్కదరిఁ జేరెద నంచుఁ దలంచువేళ లా
గొప్పఁగ ధౌతచేలము సమున్నతలీల ముసుంగువెట్టి నీ
ర్గప్పిననిష్పుచందమున రాజనిభానన నిద్రపోవఁగన్. 105

శా. ఔరా దైవము దెచ్చిపెట్టె ననుచున్ సామోదచిత్తాబ్జుఁడై
చేరంబోయి ముసుంగుఁదీసి కడువైచిత్ర్యంబు మీఱన్ దురా
చారాగ్రేసరుఁ డాధరాసురుఁడు కాంతున్ నల్లపూ సాదిగా
నారామామణిసొమ్ము నాఁచుకొని వేశ్యావాటి కేగె న్నృపా. 106

శా. నీడాంతంబులనుండి పత్తులు మెడల్ నిక్కించి నల్దిక్కులన్
జూడన్ దుమ్మెదగాణ పాడఁ దెలిమించుంగూడ నబ్జేక్షణల్
మేడన్ నిద్దురమంపువీడఁ గమనుల్ మీనాంకుతోఁ గూడఁ గ్రీ
డాలంబమ్ములు వీడనాడఁ దమితోడం దెల్లవాఱె న్నృపా. 107

క. తమి తీఱె రమణరమణుల, తమి తీఱెన్ సాంధ్యరాగధారాళరుచుల్
గమిగూడె రథాంగవిహం, గమి గూడెం బ్రాణనాథు గాఢప్రేమన్. 108

సీ. బటువుగా నాకాశబౌద్ధచూడామణి, పెట్టినకుంకుమబొట్టనంగ
సమయవర్తిక సురేశ్వరదిశావిపణిలం,బిత మైనలత్తుకబిళ్ల యనఁగ
నఖిలజగత్ప్రాణిహరణకాంక్షఁ బురారి, కెంగేలఁ బట్టినకేడె మనఁగ
బహువిహంగమకులాస్పదవిష్ణుపదవట, ప్రథమదిక్శాఖాగ్రఫల మనంగ
గీ. వాసవాశాధరాధరవ్యాసమౌని, వల్లభుఁడు 'నదైవం కేశవాత్పరం' బ
టంచు నెత్తినహస్తారుణాబ్జ మనఁగ, భానుఁ డుదయించె దేదీప్యమానుఁ డగుచు. 109

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బయ్యె నంతకు మున్న యన్నామమాత్రబ్రాహ్మణకలాపకోకి
లాలాపమరాపస్వాపసమాపసముయసమాలోకితాశేషభూషావిశేషవర్జిత ప్రతీక యై
సొమ్ము వోవుటకు నొకింత చింత లేక యతనివివేకహీనతను దుఃఖింపుచుండె నిట
నతండును ప్రకటితవిటఝాటహాటకసంఘాటసముచ్చాటననిరాఘాటం బైనవేశ
వాటంబు చేరి యందుఁ బ్రకల్పితమోహం బగుచంపకగంధిగేహంబు చొరంబడి
పోవుసమయంబున. 100

ఉ. నిద్దుర మేలుకాంచి రమణీయతఁ బూర్ణసుధామరీచికిం
బెద్దఱికంబు దెచ్చుతనమెచ్చులమోము నిషేచనక్రియం
దద్దయుఁ గారవించి ప్రమదంబున నద్దముఁ జూచి నామముం
దిద్దుచు నున్నయున్నమితదీప్రుసుచం గని చేరఁబోవఁగన్. 111

మ త్త. మ త్తకోకిలవాద విప్రకుమారమన్మథుతోడ వే
షో త్తరంబుగ నిట్లు పల్కె సముజ్జ్వలస్థితి నోరి నన్
జి త్తజాశుగపాళిపాలుగఁ జేసి యన్యవిలాసినిన్
ద త్తరంబుగఁ బోయి కూడితి దాని కే మని పల్కఁకన్. 112

క. ఆమాట వివిధమాయా, స్తోమపుఁ బలుమాట గాఁగఁ జూడక వాఁడా
యామద్వయప్రవర్తన, కోమలి కెఱఁగించెఁ బూస గ్రుచ్చినరీతిన్. 113

వ. అదియు విశ్వసించినదియుంబోలెఁ దదీయవచనంబు నాకర్ణించి నిరంతరసౌఖ్యాంబుధి నతనిం దేల్చుచుఁ జి త్తంబుఁ దుల్చుచుఁ గొన్నిదినంబులు గడపి నంతట. 114

సీ. దేవాదులకు మ్రొక్కఁతీఱ దాయె నటంచుఁ, జెల్లింపుచును దానితల్లి కొంత
యేరి కెద్దులు దూఁగ మే మింక నిడు మంచుఁ, దసుకించి దానిసోదరుఁడు కొంత
యంగడి నేమేమొ యమ్ముచున్నా రంచు, గాండ్రలై దానిచెల్లెండ్రు కొంత
యన్నరో రాదాయె వన్నెచీర యటంచు, వావిఁ దెల్పుచు దానివదినె కొంత
గీ. యక్కతోడు సుమీ వాకు ముక్కరైనఁ, జేసి తెప్పించు మని దానిదాసి కొంత
మెల్లమెల్లనఁ జేతిసొమ్మెల్ల నిట్లు, గుల్లగుట్టంగఁ దిని తల్లడిల్లఁ జేయ. 115

సీ. అ త్తవా రిచ్చినయపరంజిఘంటీలు, సంశయింపక వేగఁ జదువఁ బెట్టెఁ
దండ్రి చేయించినదర్భాంగుళీయకం, బావృ త్తి గాఁగఁ దా నమ్ముకొనియె
మేనమామ ప్రియంబుతో నొసంగిన పైఁడి, మొలత్రాడుఁ బ్రాఁతయప్పులకుఁ గట్టె
జనని చేయించినజాళువాతాయెతుల్, వడ్డిలెక్కకుఁ జిందువందుఁ జేసెఁ
గీ. దులసిపోఁగులు మొదలుగాఁ గలుఁగు వెట్టి, చిక్కబాకీలు పిదప నిశ్శేష పఱచెఁ
బ్రతిదినము దానిసంసారబాధలెల్ల, నెత్తుకెత్తుగ నడపె దుర్వృ త్తి నతఁడు. 116

క. ఈతీరున వారిపయో, జాతముఖిన్ దుర్నివారసంభోగకళా
చాతురి రాత్రిందివములుఁ, బాతరలాడించి గర్భవతి నొనరించెన్. 117

మ. ఒకనాఁ డాధరణీసుపర్వుఁడు తదీయోదగ్రగేహాగ్రవే
దికపై నొక్కఁడు పట్టితెచ్చినగతిన్ దీనత్వ మేపార న
వ్యకపోలంబున హ స్తపద్మ మిడి నమ్రాస్యాంబుజుం డై కకా
పిక లైనట్టి మనంబుతోఁ గృపణతాభీతిన్ విచారింపఁగన్. 118

సీ. కీలుగుఱ్ఱపుఁ గాళ్లపోలికి హతశేష, దంతద్వయంబు న ర్తనము సలుపఁ
గల్లిబాసలచేతఁ దెల్లవాఱినచేతు, లతివిపాకసితాబ్జ మనుకరింపఁ
గుసుమాస్త్రి తమటంపుఁ గొడుపులో యన వ్రేలుఁ, జన్నులు నాభిపార్శ్వమునఁ దపర
గుమిడికంబులరీతిఁ గొనలు వంగినబొమల్, పరచాటు కన్నులపై నటింప
గీ. ఝంబవిడియంబు పలుతుంపురులు చలింప, నింటిబిడ్డలపైఁ బెట్టి కంటసంబు

లాడుచును వచ్చె విటసమూహావిలంఘ్య, మానసా నావచోఝల్లి దానితల్లి. 119

వ. అయ్యవసరంబున. 120

గీ. అధికతరరోషభీషణవ్యాఘ్రిఁ జూచి, బెగడి నలుదిక్కులకుఁ బోవుమృగమువోలి
సందడింపుచు వచ్చునాజరఠిఁ జూచి, ధారుణీదేవతనయుండు తల్లడిల్లి. 121

క. వచ్చెఁ గద విటులపాలిఁటి, చిచ్చుఱపిడు గింక నేమి సేయుదు ననుచున్
ఱిచ్చపడి యంతలో ధృతి, దెచ్చుకి రక్షకుఁడు నాకు దేవుఁడె యనుచున్. 122

సీ. అల్లంతటనె రాఁగ నావలి కంతలోఁ, దాఁటలే నైతి నెచ్చోటి కైన
మునుమున్న తెలిసి యీముదివరాటమునకై, కొంచుగా లేనైతిఁ గోకవాక
మోసపోయితి దీనిముంతవాటునకైనఁ, జేకూర్ప లేనైతి రూకరుట్ర
దాసీజనులకైనఁ దగఁజెప్పి యూరలేఁ, డనిపించలేనైతి హావుణుదప్పి
గీ. తొలుత నే బొంకినట్టిబొంకులు సహస్ర, సంఖ్య లవి యెల్లఁ దలఁచి రోసమున నేఁడు
వచ్చుచున్నది మాటలవశము గాదు, ధూళివర్షన మే మైన దొరకదయ్యె. 123

వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి. 124

మ. ధరణీనాథ దరిద్రతాపిశునవస్త్రస్ఫూర్తి నాభారతీ
వరవంశోత్తమసూతి చింతిలఁగ నవ్వారాంగనామాతను
గ్భరపాండిత్యముఁ జూచి దీనదశకున్ లాఁబోలు నీయయ్య జే
పర్మేశా యనిపింపఁగా వలదె విప్రస్వామి నంచున్ మదిన్. 125

వ. చిరంతనస్నేహ మొక్కింత తలఁచి యాజగజంత యిట్లనియె. 126

క. ఒకపండువ పబ్బంబున, నొకయూరట మైనవేళ నొక్కొకతఱి వే
డుకతనము గాక యిటువలె, సకలము వర్జించి నడువఁ జనునా యోయీ. 127

సీ. కడుఁబిన్నప్రాయ మప్పుడ తాళిఁ గట్టిన, కులమునిల్లా లెంత కుందవలయుఁ
బుట్టినిల్లని పెట్టుపోఁత లాసించిన, యక్కసెల్లెం డ్రెంత యడలవలయుఁ
దనయుండు మాకు ముప్పున కందు నని యున్న, తలిదండ్రు లెంత చింతిలఁగవలయు
నందఱిండ్లకు నాసయై యుండు నితఁ డని, నిక్కుబంధుగు లెంత సొక్కవలయు
గీ. చల్లఁగాఁ జేతికా సెల్ల డుల్లిలొల్లె, కాఁడ వైయిఁక నైన నీకాఁపురంబు
బ్రదుకుపని విచారింప కీపనికిఁ జొరఁగఁ, బడినవానికి నెక్కుడిభారబుద్ధి. 128

సీ. గుట్టుతప్పిపోవు ముందఱివిచారము లేదు, సావడి కుడుగు మచ్చరము పుట్టు
నగరివారు హసింతు రగడౌను బిన్నపెద్దలకుఁ జుల్కన తలిదండ్రు లోర్వ
రింటికి నేగి యాహా నెవరు మెచ్చరు లేని, గర్వంబుదొట్టుఁ జేకాసు డుల్లు
నొడ్డ లోడుగాఁ జొచ్చు నొశువులపాలగు, సందులుఁ దూఱు విశ్వాసమెడలుఁ

గీ. జిన్నపనిగాదు లంజరిక మన్న వినుము, ప్రజలు మీ రొక్క రైన మాపయికి వచ్చుఁ
బడుచఁడవు నీవు మాబిడ్డ పసరుమొగ్గ, మ్రొక్కఁదము రాకు నీ విది మొదలు చేసి.

క. అనరాదుగాక నీ వొక, మనుజుఁడవా దుర్విదగ్ధమార్గమె మార్గం
బని విప్రమార్గ ముద్యా, పన సేతురె నిన్నువంటి బ్రాహ్మణకులజుల్. 130

గీ. జపతపంబులు గావు శాస్త్రములు గావు, వేదములుఁ గావు సత్క్రియావిధులు గావు
వైదికపుబాప లేడ భూవరకుమార, యోగ్యసౌభాగ్య లగువారయునతు లేవ. 131

క. పాప మని నిన్ను నీతిక, ళాపండితవాక్యసరణి లాలించితిఁ గా
కోపిన్నవాఁడ విటదు, ర్వ్యాపార మడంప లంజవారికిఁ బనియే. 132

గీ. అనుచు నయభాషణము లాడి యాపలిక్ని, మంచిమాటల నరుగఁ డీమాల్గుఁబోతు
కఠినతరవాక్యములచేతఁ గాని చక్క, గాదు లొటిపిటశూల రోఁకండ్లఁగాని. 133

వ. అని విచారించి యి ట్లనియె. 134

క. మా కేమి నీవు పోయిన, పోకలఁ బోకుండఁ జేయఁ బొందువలసె నా
తేక చనుదేకు రూకలు, కోకలు నిష్ఫలము లైన గొడవలు తగునే. 135

గీ. చదువుకొన్నాఁడ వటుమీఁద సరసముద్ర, కొంత యామీఁద భూసురకులవరుండ
వయ్యురో నీవెఱుంగవే యర్థమీక, యూరకే పిల్చునే లంజవారిపడుచు. 135

క. ఇచ్చకపుమాట లాడుచు, వచ్చెదు మూణ్ణాళ్ళనుండి వదలవు నేడున్
బచ్చపయికంబు గుఱ్ఱము, చచ్చినదాఁకనె యటన్న సామెత వినవే. 137

గీ. మాట లిఁకవేయు నేటికి నేఁటిరాత్రి, చీర పుత్తెంచె నుడిగాలవారిచేత
నూరియేలికరాజుకుమారుఁ డల్ల, పెద్దచౌకట్లపోవులపిల్లవాఁడు. 138

వ. అని యుత్తలంబునఁ గన రెత్తి విటులపాలిటిమిత్తి మర్మంబు లెత్తి పలుకుచు నత్తఱిం
దత్తరంబునం గృపాయత్తచిత్త యై తత్తరిల్లుబిత్తరికూఁతుం గని బత్తివడక యోసీ
మొగమోటకత్తెవై వట్టిజిత్తులు సేయురిత్తముడికాంద్ర హులుజుత్తనిపించక విత్తహాని
చేసితి వని బెత్తంబు తీసికొని మొత్తఁ బోయిన. 139

క. ఈపాటి కదల కున్నక్, గోపంబున నన్నుఁ గూడఁ గొట్టును దీనిక్
దూఁపాడువంగలనే 'యా, శా పరమం దుఃఖ' మనుచుఁ జయ్యన నరిగెన్. 140

క. అనిన విని వదనకమలం, బున లేనగ వంకురింప భూనాయకుఁ డో
మునినాథ విప్రుఁ డెచటికిఁ, జనియెం దద నేమిచేసె సకలముఁ జెపుమా. 141

ఆశ్వాసాంతము.

మ. బహుళాపుత్రనిశాకళత్ర మునిశంపావిగ్రహాభోగసం
గ్రహవాంఛా గురుకామినీరతికళాప్రారభ్యమాణాఘదుః

ర్వహతానిర్మదనార్థమస్స్వహితపక్షప్రాబల్యసాఫల్యకృ
న్మహనీయైందవసత్కళాభరణరమ్యస్కంధ సోమేశ్వరా. 142

చ. హతసుమబాణ బాణదనుజావసథాంగణవాస వాసవా
శ్రితపదపద్మ పద్మభవశీర్ష విఘాతనిదాన దానవ
క్షితికృతిదక్ష దక్షమఖసంహృతికర్మధురీణ రీణదు
ష్కృతపరితాప తాపస సమృద్ధికళాలసమానమానసా. 143

ఉత్సాహవృత్తము. దందశూకభూష దోహదాహకా జగత్త్రయీ
కందసంశ్రితాచలేంద్రకందరా పరాక్రమా
స్పందితారిసంస్తుతత్స్వపర్వపర్వతాగ్నిది
క్కందుకూరిపట్టణప్రకాండమండనోదయా. 114

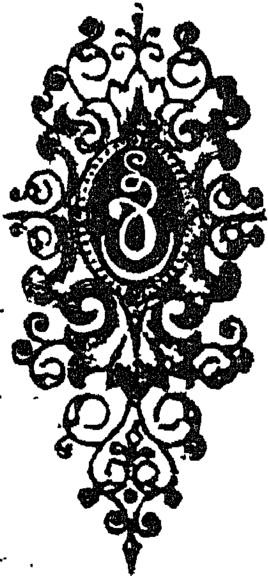
గద్య. ఇది శ్రీకాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణ వర్ణనీయకవిత్వధౌరేయ పెదలింగనార్యగర్భార్ణవా
త్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానసకలవిద్వజ్జనవిధేయ రుద్రయ
నామధేయప్రణీతంబైన నిరంకుశోపాఖ్యానంబను మహాప్రబంధమ్మునందు ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీతన్వీధనసాయక
వీతనయాపేక్ష దక్షవినిహతిపునరు
ద్భూతివిధాయక కటకీ
భూతభుజంగేశ కందపురసోమేశా. 1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులహుఁ డిట్లని పలికె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రి మెఱయ. 2

ఉ. వింటివె ధారుణీరమణ విప్రకుమారకుఁ డప్రబుద్ధి నా
కంటకురాలు వల్కినవికారపుమాటల దుఃఖితాత్ముఁ డై
యింటికినైతముం జనక యీశ్వరసంఘటనంబె తోడుగా
వెంట సహాయసంపదలు వేఁడక పోయె నరణ్యభూమికిన్. 3

క. పోవుచు నెదుట ధరిత్రీ, దేవతనూజుండు గాంచె దిగ్దంతిజిగీ
షావిశ్రుతమత్తేభఘ, టావార్యవిహారగహన మగుగహనంబున్. 4

సీ. కఠినకాకోలూకికావిలోకనసాధ్వ, సాకీర్ణకోకిలాకోకిలంబు
కాద్రవేయమయూరికాసముత్కటకంఠ, ఘోషార్తమూషికామూషకంబు
కరటికంఠీరవికాకర్కశస్వ, రవ్యాకులసూకరీసూకరంబు
కరివైరిభేరుండికాకఠోరాక్రంద, కాతరకాసరీకాసరంబు
గీ. కురవకాశోకవకుళతక్కోలకేత, కీకురంటకకుటజకంకేళికతక
కాకతిందుకకింశుకక్రముకతిలక, కాంచనకదంబకలిత మక్కాననంబు. 5

వ. నిరంకుశతరంబుగాఁ జొరంబడి పోవునెడ దురాలోకనిరాలోకశాకపైకకాకాతిరేక
రేఖాకిమ్మీరితాకారప్రాకారంబును నిజభుజాదండకోదండపాండిత్యసపత్రాకృతనిష్పత్రా
కృతపోత్రిపలలపచనపర్యుత్సుకపుళిందసందోహదందహ్యమాననానామహిషపురీష
కరీషోల్లసితభసితస్తోమగృహకుట్టిమంబును ప్రకటపటువిటపిఝాటపటలవేల్లితఝిల్లికా

ఝుంకారప్రతిధ్వానసంధానచంగరంగమంటపంబును విశీర్ణద్వారదారుతురంగకశే బరవరద్గ్రహగోధికాగృహమేధికల్పితానల్ప సౌభాగ్యసూచకశశవాతిథ్యనిరంతరాళంబును నమందానందచలదుందురుచుచుందరీబృందసందీపితార్భటీనిర్భరగర్భగృహంబును నగునొక్కపాడుగుడి గాంచి సమంచితయానంబున గొబ్బునం జేరంబోయి గుబ్బతిలు గబ్బిలపురెట్టగబ్బు దను నుబ్బనీక తదనంతరంబునం గూర్చుండి పథశ్రమసమాపనావసరంబున. 6

క. జననాథధారుణీశ్వర, తనయుండు తనయెదుట విమలతరకాంతులకుఁ
గనియగులింగముఁ గని యిట్లని పలికెఁ దైవఘటన కనుకూలముగన్. 7

మ. జగదాశ్చర్యకరప్రభావ మగునీసర్వజ్ఞవిఖ్యాతి యే
నుఁగు దిన్నట్టివెలంగకాయగతి నొందుఁ లోన లోఁతై బయల్
సొగసై యుండెడిదో విశుద్ధతరమో చూడంగ నాతోఁడుతఁ
సొగటాలాడెద వే నవేందుకుసుమస్తోత్రవ్యజూటాంతికా. 8

సీ. గిరిసార్వభౌమకూఁతురుసన్నిధానంబు, నందు మేలము లాడునట్లు గాదు
కైలాసశృంగశృంగారచందనవాటి, నల్ల న నడయాడునట్లు గాదు
వెలిగిబ్బ నాకాశవీథిఁ బోడెంబుగా, నవలీల నెక్కెడునట్లు గాదు
తొలివేలుపులమూఁకఁ దురములోఁ గోరింపు, లాడి తాండవమాడునట్లు గాదు
గీ. మానితఖ్యాతవిద్యోతమానకీర్తి, మన్నరాగ్రణి నైనట్టినన్నుఁ గూడి
జూదమాడుట సింధురాసురవిజేత, యూర వెక్కసితన మన్న నంటెఁగాని. 9

లయగ్రాహి.—
ఓచరమభాగ్యభృతఖేచరదురోదరకళాచతురశేఖరుఁడ వై చిరతరేచ్ఛఁ
బ్రాచిఁగలప్రోడల నవాచిఁ గలజాణలఁ బ్రతీచిఁగలతజ్ఞుల నుదీచిఁ గలప్రజ్ఞా
సూచకుల నవ్వహముఁ జూచితిఁ గరాబ్జమునఁ బాచికలు ముట్టి చనఁ జూచినమహాత్ముఁ
నీచరణ మాన వలయాచలపరీతనిఖిలాచల మెఱుంగ మిముఁ జూచుకొను టింకన్.10

గీ. పట్టిమాటలు గా వెంతవారి నైన, గెలుచునర్తకి నాపాలఁ గల దటంచు
నవనిసురతనూభవుఁడు చేలాంచలమున, ముడియ గట్టినసొగటాలు విడిచి పలికె. 11

సీ. వేళంబుగా నభోవీథి చువాళించు, గిబ్బతేజీకినా కృత్తివాస
రింగులువారఁ దీర్చినవేయిచుంగుల, తలపాగకా దేవతావరేణ్య
బిరుదురాకాసులఁ బరిమార్చుముద్దొంక, పట్టెసకా మనోభవవిరామ
వలకారిచిన్నివెన్నెలగాయపసిపూప, జాబిల్లికా శైలజామనోజ్ఞ
గీ. పసిమిపసిదిండివలువకా ఫాలనేత్ర, వెండి నిండారుకొండకా విశ్వభర్త
లోకసామ్రాజ్యమహిమకా లోకవంద్య, యొప్పు పన్నిద వింటులో నొకటి కైన.12

క. ఏలా వలవనిసడి నీ, చేలాయుధవాహనములు చేకొన మాకున్
వాలాయము గావించెద, ఫాలాంబక లంజలంజ పన్నిదమునకున్. 13

వ. అని పలికి యమ్మహాదేవునివలనఁ బ్రతివచనంబు గానక యిట్లనియె. 14

క. పూనిన నోటమి తప్పదు, దీనికి మా టిడక యున్నదియె నయ మనుచున్
మానము దాల్చిన గుట్టునఁ, బోనీఁడు నిరంకుశుండు భుజగవిభూషా. 15

క. తగ దింతటి సర్వజ్ఞత, దిగనాడుము లేక నన్ను దీకొను దీనన్
"జగబిరుదు ముండమొఱ్ఱయుఁ", దగవే నీ వెఱుఁగవే సుధాకిరణధరా. 16

గీ. ఎన్నివిధముల మా టాడకున్నయట్టి, గట్టిపూనికి నీయందుఁ గలిగె నేని
దాని కొకయుక్తి మును మున్నె తలఁచినాఁడ, మిసుగవచ్చునె విటశిఖాకుసుమ మెదుట.

క. నీయెత్తు నేనె యాడెద, నీయెడలం బొంకులేక నీవిద్యను బ్రా
లేయాద్రిసుతాజీవిత, నాయక నెత్తంబు కారణం బెఱుఁగుదువా. 18

క. అని పాళి శైలకన్యా, స్తనపాళీనాముకేలితామరసరసా
యనలోలుపాళియెదుటం, బొనరించె విరించివంశభూషణ మధిపా. 19

మ. ధృతి పెంపొందఁగ సారెసారె పయిసారెం జూచుచు న్సారె వో
వుతటిం బోవుచు జోడుగట్టుతటి రివ్వు త్మిఱి జోడించుచున్
జత బారా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా చౌవంచ తీవంచ బొం
కితినాన ర్తకి యంచు నాడె నుభయాంగీకార మేపారఁగన్. 20

క. ఈరీతి నక్షవిద్యా, పారీణత మెఱయ నుభయపక్షజయాపే
క్షారూఢచిత్తుఁ డై ధీ, గౌరవ మెసఁగంగ నాడఁగా దైవగతిన్. 21

క. తనయాట గెలువ లక్ష్మీ, తనయాటవిదహనుఁ జూచి ధరణీసురుఁ డి
ట్లను మానవతీరత్నము, ననుమానములేక యొసఁగుమా నిపుణతమా. 22

క. మును లంజలంజ పన్నిద, మని యాడితిఁ గాని యిట్టి దట్టిది యని యా
డినవాఁడఁ గాను గద నా, మనసు సుమీ వారయువతి మన్మథమథనా. 23

సీ. అలకాధిపతినూనుఁ డమరవేశ్యలలోన, మే లెంచి పొందు నేలోలనయనఁ
బ్రధనరంగములోనఁ బ్రాణంబు లుంకువ, గా నిచ్చి పొందు లేకలికితోడఁ
గ్రతుతంత్రముల దేవగణముల సంతోష,పఱచి కాంక్షింతు రేపద్మనయనఁ
గఠినంపుతపములు గట్టిపెట్టి మునీంద్ర,కోటి యాసింతు రేకువలయాక్షిఁ
గీ. త్రిభువనాశ్చర్యసౌందర్యరేఖచంచ, లాలతాంగుల కేయింతి మేలుబంతి
యాదురాపపరీరంభ యంకయుగ్మ, రామణీయకజితరంభ రంభఁ దెమ్ము. 24

క. విన్నావొ వినవొ నీతిస, మున్నతు లడిగించుకొనఁగ నొప్పనివి ధరన్
బన్నిదమును మఱియేదో, యన్నాఁడుచుమీ మదావళాసురభేదీ. 25

తరల. తగునె పన్నిద మీక యీగతిఁ దప్పుమానము దాల్పఁగాఁ
దగవు నీకును నాకుఁ బెద్దలదండఁ బెట్టెదఁ జండి నై
గగనకేశ యటంచుఁ జందురుకావిసేలు గళంబునన్
బొగడదండ యొనర్చి వావిటభూసురాగ్రణి దిట్ట యై. 26

గీ. తాము గనిపించ కుండి గంధర్వయక్ష, భుజగకిన్నరముఖ్యులు పొగడ దండఁ
బొగడదండయుఁబోలె నప్పొగడదండ, కాలకంధరుమెడ కలంకార మయ్యె. 27

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రకుమారుండు బుష్పకోదండజయవిరాజితుం బరాజితుంజేసి యి
ట్లనియె. 28

సీ. తగ వంటిమా నీకుఁ దగ వెక్కుడిది భక్తి,పారిణునిల్లాలిఁ బట్టినావు
తెగు వంటిమా నీకుఁ దెగు వెక్కుడిది వెండి,కొండ యుండఁగ భిక్ష గోరినావు
గుఱు తంటిమా నీకు గుఱు తెక్కుడిది భక్తి;నంబికిఁ గుంటెన నడచినావు
బిరు దంటిమా నీకు బిరు దెక్కుడిది పాండు,నృపకుమారునకుఁ గ్రిందుపడినావు

గీ. దొరతనం బంటిమా నీకు దొరతనంబు, గలదె బాణునివాకిలిఁ గాచినావు
నిన్ను సర్వజ్ఞుఁ డని కొల్చునిర్జరాళి, నెన్ను టంతియ కాక నీ వేమిసేతు. 29

గీ. నీమహాధిన్యవృత్తికి నీకు నార్య, భాగ్యసంపన్న గుణధుర్య భార్య యొక్క
చట్టుకూఁతురు గలుగ నీజాము వేగెఁ, గాని లేకున్న మఱి చెప్పఁగలదె నిన్ను. 30

క. నీగ్రాంబజంకెలకు ను, ద్వేగపడం గుసుమశరుఁడె విటసింహుఁడు వే
వేగఁ గమలాక్షిఁ దెచ్చెద, వో గరువతనంబు వాసి పో నెంచెదవో. 31

క. బరిదప్పి తప్పుచేఁతలఁ, బొరలక యిపు డోడినట్టిపొలఁతుకఁ దే నీ
యఱచేతఁ బండ్లు వచ్చినఁ, గఱతువుగా కిక్షుకార్ముకప్రతిపక్షా. 32

చ. అని యనిమేషభూరుహసుమాసముదామలలామవాసనా
ఖని యగుపార్వతీధవునికంఠమునం దగిలించినట్టికాం
చనమణిరుచ్యమాననిజశాటిచెఱంగులు గూడఁ బట్టి నీ
పని యన నెంత వేగిరమ పన్నిద మి మ్మని తీయ నయ్యెడన్. 33

ఉ. సత్యవచోవిశేషపరిషక్తుఁడు గావున నోడియుండియో
యత్యధికుండు దేవుఁ డని యంజనిదౌష్ట్యము చూచి మెచ్చియో
భృత్యుఁడు వీఁడు మాధ్యమునఁ బేశలుఁ డంచు ననుగ్రహించియో
మృత్యుమహాపహంత యురరీకృతభూసురధూర్తమార్గుఁడై. 34

సీ. నిబ్బరంబున వచ్చి నిలిచినయూఁకున, వెలిగిబ్బ యిరుగెలంకులను దాఁట
గమనవేగంబున బ్రమసి కేయూరంపు,దందశూకములు వక్త్రములు తెఱవ

నెగసి చివ్వునఁ గ్రుంకుగగనవాహిని ప్రేఁక, మున జటాజూటంబు వెనుక కొరఁగ
జాఱి హస్తసరోజసన్నిరుద్ధాంతమై, బెళబెళఁ బసిదిండివలుస మెఱయఁ
గీ. బతనభయసమాలింగకపర్వతేంద్ర, కన్యకాబాహువల్లరీగాఢవేష్ట
నప్రదీపితాశ్రితకల్పనగము వేగ, సంభ్రమత వచ్చి హరుఁడు సాక్షాత్కరించె. 35
సీ. ఎంతదూరము పోవు నీశ్వరుం డని శౌరి, విహగేంద్రుఁ బోడెంబు వెడల విడువ
నచ్యుతుం డెచటికో యరుగుచున్నాఁ డని, బమ్మ తెక్కలితేజిఁ బరువుదోల
నజుఁ డంత వెడలిపోయెఁ జుమియంచు సురేంద్రుఁ, డైరావతంబుఁ గాలాడిపఱవ
నింద్రుఁ డూరక పోవు నెచటికో యని వహ్ని, పొట్టేటివారువంబును గదల్ప
గీ. వాఁడె శుచి యంచు యమదైత్యవరుణులాత్మ,వాహనంబులు జోడింప వారిఁ గూడఁ
బవనపౌలస్త్యపశుపతుల్జవనరూఢిఁ, బరఁగుతమసాహిణముల నిబ్బరము చూప. 36
వ. చేర వచ్చి రప్పుడు. 37
క. గజగజ వడఁకుచు భూసురుఁ, డజగవధరుఁ జూచి సాధ్వసావేశమున
న్భజనంబు మఱచి యుండిన, రజనీకరమౌళి సాదరముగాఁ బలికెన్. 38
ఉ. ఓడకు మోయి భూసురకులోత్తమ నెత్తమునందు నీకు నే
నోడితి నీవు గెల్చితి సమున్నతి నన్నతిరోషవృత్తి నీ
వాడినయంతవట్టు సహజార్థమ యర్థమహాభిలాషి వై
యోడినపన్నిదం బిడక యుండినఁ జండినకాఁ దలంపరే. 39
క. అరిపురము లభ్రిచరములు, గిరికార్ముకకలనఁ గలన గెలిచిననన్నుక్ష్మా
ధర నాటపాట గెలిచిన, నిరుపమసాహసికమణివి నీకుం జడుపే. 40
క. అని భయము దీర్పఁ దీర్ప మ, దనహంతకు నంతకుం బదంబునఁ బ్రహరిం
చినయధ్వరోపరంతకు, మునుకొని దండప్రణామములు చేసి తగన్. 41
గీ. పూలవేసినవాని నిర్మూలపఱచి, ఱాలవేసినవాని హేరాళ మైన
లీలఁ గరుణించితివి దయాశీల నీకుఁ, జాల నపరాధి నంచు నాకేల వెఱవ. 42
ఉ. ఓపరమాత్మ సన్నుతగుణోన్నత యున్నతలంపు లేల ల
క్ష్మీపతిసేవ్యమాన మగుమీజగదద్భుతమూర్తిఁ గంటి నా
పాపము లోప మయ్యెఁ గడుఁ బాత్రచరిత్రుఁడ నైతి నింక నీ
శ్రీపదపంకజాతములు చేరుపవే కృప వేగ నావుడున్. 43
శా. ఓహో నిల్వు పయోరుహాసనకులోత్తంసంబ సత్యాహత
వ్యాహారంబులు పల్కఁ సాగితివి బాగాయెం జుమీ నీ పరా
రోహారత్నము నీవు గైకొనక కోర్కుల్మీఱఁగా ముక్తికాం
తాహేరాళసుఖంబు గోరెదవు జూదం బాడితే దీనికిన్. 44

ఉ. ఆడితి మున్ను బొంక నని యక్షవిచక్షణపృత్తి నేల బొం
కాడెద వాడకాడకు నలాసనవంశపయోధిచంద్ర నే
నోడినయంతె కాక మఱి యున్నపదార్థము లీయ నేర్తునో
పాడియె నీకు వేఁడ సరిపన్నిదగాండ్రు హసింప నియ్యెడన్. 45

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నాతనితో మేల మాడి యి ట్లనియె. 46

ఉ. భూసురవంశపావన యపూర్వతరంబునుగాదు ముక్తికాం
తాసుఖ మేల కోరెదవు దానికి సందియ మింక మానుమా
దాసుఁడ వీవు నాదివిజతామరసాక్షి గ్రహించి మానసో
ల్లాసము నొంది ముమ్ములఁ దలంచుచు నుండఁగఁ గొన్నినాళ్ళకున్. 47

క. అని పలికిన విని భూసుర, తనయుఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి తగ ని ట్లనియె
న్నినుఁ గనినయంత ముక్తికి, ననుమానమె తెలియఁ జాల నైతిం జడతన్. 48

మ. అపరాధంబులు పెక్కు చేసితి మహాహంకారకామక్రియా
విపులాంభోనిధిఁ గ్రుంకువెట్టి జడతావేశంబున న్నిమ్ము ది
వ్యపథోద్వృత్తినిఁ గొల్వ నైతిని మనోవాక్కాయకర్మంబులం
జపలాత్ము న్ననుఁ బ్రోవ మీదయయ కా సాక్షాత్కటాక్షేక్షణన్. 49

మ. నిలుపం జాలను నీశివాఖ్య మదిలో నిక్కంబుగా నీకథల్
బలుకం జాలను వాక్కులన్ వెలయ నీపాదాబ్జసంసేవనల్
గెలిపం జాలను దేహకర్మములు దుష్కృత్యాత్ముఁడన్ నామన
శ్చలనంబు ల్దొలఁగించి ప్రోవవె శివా సద్భక్తరక్షాచణా. 50

ఉ. దేవ మహానుభావ జగతీధరకార్ముక దుర్భవాపహా
మావరరోప భక్తజనమానససారసలోకబాంధవా
గోవరవాహ దుర్వినయకుంతితకాననదావపావకా
ప్రోవఁగదయ్య మృత్యుహర మూర్ఖుని నన్నొకకాశ్యపీసురున్. 51

సీ. ప్రణవవృత్త్యభిరామ రామాసహితవామ, వామాహిరాడ్దామ సామకామ
రజనీచరకిరీట రసజాసనకరోట, గగనగంగాజూట నిగమఘోట
యచరచరాధార యచలాధరాగార, నీరధితూణీర నిగమసార
దురితాభ్రవాతూల కరధృతాసమశూల, నాగాజినదుకూల నయవిశాల

గీ. దళితభవసైన్య యాదిమధ్యాంతశూన్య, హితజనశరణ్య సర్వలోకైకమాన్య
నిరుపమాగణ్య విస్ఫుటానేకపుణ్య, సత్కృపానన్య దీనరక్షావదాన్య. 52

క. జయజయ శర్వ సదాశివ, జయజయ రతిరాజవిజయ జయజయ మృత్యుం
జయ జయ మాం జయపాలా, జయశీలా సకలభక్తజనతాలోలా. 53

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నుతించుచుఁ గరతలకమలాంజలీబంధప్రసిద్ధసిద్ధాంతానంగ
దేదీప్యమానమానసుండై యున్న యవ్విప్రకుమారుఁ బల్మాఱు గారవించి దదాహ్లా
దంబగునట్లుగా నభయం బొసంగి పదఁపడి యమరలోకసాంద్రతరంగిణీంద్రచంద్రుం
డగునింద్రు నిస్తంద్రత నాలోకించి విరించిప్రముఖాంచితపదపంకజుం డగుశంకరుం
డి ట్లనియె. 54

క. వినుము సురేశ్వర భూసుర, తనయున కిపు డేను మెచ్చి తగ నిచ్చితి రం
భను దానికి సెల విమ్మా, వనజాసనకులవరేణ్యవర్ధను నెనయన్. 55

గీ. అనిన విని పాకశాసనుఁ డామహేశుఁ, జేరి దండప్రణామము ల్సేసి పిదప
నూరుజితరంభ కఠినవక్షోజకుంభ, హసితకరికుంభ యగురంభ కనియెఁ గాంచి. 56

క. ఓనాతి యీమహీసుర, సూనునకు నభీష్టకామసురతక్రీడా
నూనసుఖ మొసఁగి రమ్మన, నానలినాక్షియును మంచి దని మ్రొక్కి తగన్. 57

వ. అట నుండె. మహేశ్వరుండును నిఖిలామరసమేతంబుగా నంతర్ధానంబుసేసె నమ్మ
హీసురసూనుండును నాదివిషన్నారీరత్నంబు నవలోకించి చేరం జనుదెంచి విస్ఫుట
ప్రౌఢాలింగనం బొనరించి పునఃకృతపరీరంభనంబు న్వేలయ వెలయుచుండి ర య్యు
రువురు. 58

సీ. చందనమాలూరమందారకేయూర, తిందుకాశోకమాకందకుంద
కేతకీవకుళకంకేళికాననసీప, తాలహింతాలజాతీలవంగ
ఘనసారకదళికాక్రముకామలకనింబ, జంబీరబదరీరసాలసాల
ప్రముఖపుష్పితలసత్ఫలితపల్లవిత, విస్తారభూమీరుహతతుల వెలయు
గీ. నట్టితత్కాననమునందు నవ్యకీర, రవము లుప్పొంగ నిందిందిరములు మెలఁగఁ
గోకిలలు గూయ మృగములమూఁకడాయ, మరుఁడు సుమశరమున నిరువురను నేయ.

క. ఉపవనమునఁ బోలె విహా, రపరవశు లగుచును డిరిగి రయమతి నతిర
త్యుపరతి సమరతి మతి మతి, నిపుణతఁ బెనఁగొనిరి చెలఁగునేర్పులకోలఁదిన్. 60

వ. ఇట్లగణ్యపుణ్యలావణ్యాతరకరకంకణఝుణఝుణత్కారనినాదంబు లెసఁగం గౌఁగి
లించుచు నిబ్బలిక నుబ్బి గొబ్బున గుబ్బటిల్లుగబ్బిగుబ్బల నురంబునం బొరయ నురుము
చుఁ గంధరాపరీరంభణంబుల మొగంబు మొగంబునం జేర్చుచుఁ దిరస్కృతకిసలయ
బింబాధరసరసమృదులసన్మాధురీధురీణామృతంబు లోలుక మదనకదనదాహంబు దీర్చు
చుఁ దదధరసుధారసంబు గ్రోలుచు రదనక్షతంబులు గావించుచు నంతకంతకు నెక్కు
డై నిశితాంతదురంతలతాంతమార్గణగణాగణితాగ్నికీల లుద్ధతి నొలయింప హుమ్మని
బిట్టొదవుతమకమ్మునఁ గ్రమ్ముకొను బిగిచన్నిట్టల దట్టంబున దిట్టంబుగ బెట్టైనయఁ
బిక్కటిలుమణిఖచితమహారజతకంచుకం బవియ నుట్టిపడునిట్టూర్పు లుల్లసిల్లఁ బయఁగ

పారావారాంతరచలన్మంధరధరంబు తెఱం గెఱింగించు మురువునఁ బెనంకుచుఁ గుచమండలనఖక్షతార్ధచంద్రోదయంబు లుప్పొంగ మందస్మితచంద్రికలు వెలుంగ స్వేదకణతారకామండలంబు వెలయ నేత్రకువలయంబులు ప్రకాశింపఁ జివురాకుశయ్యం బవ్వళించి యించుక నిదురించి మేలుకాంచి హస్తారుణోదయకిసలయంబులఁ గలితాలకాంధకారంబులు దొలంగ నవరింప రసతోషణంబుల ముఖకమలంబులు వికసింపఁ గంచుకోత్తరీయోదయరాగంబులు చక్కఁగాఁగఁ గుచకోకంబులు డాఁగ స్వేదకణనఖక్షతతారకాబ్జంబులు గ్రుంక మానసానందామృతాననిషేచనానంతరనిటలతట పూర్వదిగ్ధృతకుంకుమవర్తులతిలకాబ్జబాంధవోదయానంతరంబున. 61

క. ఆసుదతి ముదమెలర్ప మ, హీసురసుతుఁ గౌగిలించి హితమతిఁ బలికెన్
ఏసతి పుణ్యవతియొ నీ, తో సురతము నిరతమెనయుఁ దొంటిఫలమునన్. 62

క. ఈతీరున సురతనయుల, చేతను దనియంగ నెఱుఁగఁ జెప్పెడి దేమీ
రాతిరి పగలై పగలే, రాతిరియై వెలయుచుండె రతిపరవశతన్. 63

క. మనసిజకేళికి భూసుర, తనయా నీసాటి రారు దలఁపఁగనేలా
యనరాదు గాని దాసులుఁ, వినుమా నలకూబరాదివిజయవిశాలుల్. 64

క. అని దివిజకాంత భూసుర, తనయునిఁ గీర్తించుచుండెఁ దా మోహితయై
విను సుగుణ నీవు గావున, ననుఁ బొగడితి వనుచు ననియె నాభూసురుఁడున్. 65

క. అప్పుడా ద్విజుఁడును దివిష, చ్చపలాయతనయునఁ గూడి చనుదేఱఁగ నా
విపులారణ్యముచెంగట, నుపమాశూన్యమగుపురము నొక్కఁడు గాంచెన్. 66

వ. కాంచి తత్పట్టణంబు చేరం జనుదెంచి. 67

క. అచ్చట సుఖులై వారు వి, యచ్చరరాడ్భోగ మెనయ నతులప్రౌఢిన్
బచ్చవిలుకానికేళుల, నిచ్చ మెయిం జరపుచుండి రిరువురు వెలయన్. 68

ఆశ్వాసాంతము.

చ. ఘనఘన నవ్యనవ్య సితకంధరకంధర దానదాన వే
ధనధన తత్తతత్తకృతతారకతారకధామధామ వా
రణరణరంగరంగదరిరాజితరాజిత దారుదార కా
వనవన ధీనధీనవృషవాహనవాహన సోమశేఖరా.

మాలిని. గగనపురజిగీషాకాలకూటాన్నతోషా
నిగమచరసువేషా నేకపుణ్యప్రభాషా
యగణితఫణిభూషా హార్యచాపామనీషా
విగతసకలదోషా విస్ఫుటానన్యపోషా.

క. మోహజ్వరభైషజ్యస, మీహితకైలాసరాజ్య మేదురతేజా
జేహీయమానదానవ, బాహాధార్ష్ణ్య త్రిదివపాలకపూజ్యా. 71

గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధ లబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వతత్త్వధౌరేయ పెదలింగనార్య గర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానమానస సకల విద్వజ్జనవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహా ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

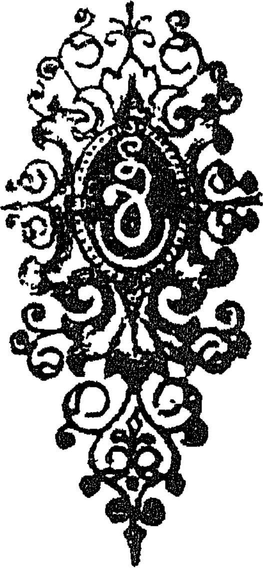

శ్రీ ర స్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రమణీరమణీయప
రీరంభస్నేహవిస్ఫురితసాయక ని
ర్ధారితసుమనస్సాయక
భూరికృపావేశ కందపురసోమేశా. 1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుం డైన
పులహుం డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రి మెఱయ. 2

క. ఆరీతి నతఁడు దివిష, న్నారీతిలకంబుతోడ ననువుగ సురతా
పారవ్యాపారశ్రీ, పారగభావమున భ్రాంతిపడి వర్తిలుచున్. 3

వ. ఒక్కనాఁడు తనతోడఁ గ్రీడింపఁ ద్రిదివంబుననుండి వచ్చినయయ్యచ్చరలేమయుం
దానును విలాసార్థంబుగఁ బురంబు వెడలి. 4

సీ. సరసీరుహానవీనతరసీధురసపాన, భసలసుందరగానభాసమాన
మసమానసహకారలసమానఫలవార, ససమాదరకుమారసమదకీర
మవనాదరణదారపవనాలసవిహార, భవనాగవిస్ఫారభవ్యహార
మవమానలవదూరపవమానసంచార, భవమాంద్యవిస్తారఫణివిహార

గీ. మంచితవిహంగమమురాజహంసచంచు, దళితఫలసారజలపూరమిళితఫలిత
కలితఘనశాలినవశాలిఖండమండ, లావరణదీవ్యమానముద్యాన మొకటి.

గీ. చూచి యచ్చోటిమహిమకుఁ జోద్యపడుచు, ముమ్మరంబుగఁ బూఁదేనెముసురు గురియ
నచ్ఛతరగుచ్ఛములమీఁద నళులు గ్రమ్మ, దెప్పరం బగుతేఁదీఁగెచప్పరమున.

సీ. వదనచత్వరవిసృత్వరరసజ్ఞారవో, న్నిద్రతాదికూలముద్రుజంబుఁ
గనకకంకణఝుణత్కారసముత్ప్రేత, పంచాంగుళిప్రియంభావుకంబు
మధురాధరోష్ఠసమంతాన్నిపీడనో, ద్ధతానుకంపావితంపచంబు
నజ్ఞాతపూర్వరతోన్నత్యపునరుప, క్రమణయాచ్ఞావచోభ్రంలిహంబుఁ

గీ. గాఁగ సురతంబు సల్పి యక్కమలముఖి యు, నామహీసురతనయుండు నంతఁ జాల
నలసి వలయితదివ్యాంబరావృతాంగు, లగుచుఁ దమచేఁతలకుఁ దామె నగుచు నుండి.

ఉ. జారినకుంతలంబులు పొసంగఁగ దువ్వుచుఁ జల్వపయ్యెదన్
దోరపుఘర్మబిందువులుఁ దూలఁగ వీవుచు వీడియంబుక
ర్పూరపువాసన ల్దిశలఁ బొల్పడ నించి మనోభవాహవో
దారకళావిశారదుఁడ వౌదువురా యని తన్ను మెచ్చుచోన్. 8

వ. యథేచ్ఛ గా నభోమార్గంబునం జనునారదుం గాంచి యాచిగురుఁబోఁడి కతం
డి ట్లనియె. 9

సీ. కారుణ్యరసపూర్తికమనీయతనుయష్టి, చిగిరించె నా జటాశ్రీ దలిర్ప
నమృతఘనీభావ మనఁగ నొప్పువిభూతి.ధవళితాంగమరీచి దివిఁ జెలంగ
హస్తాంబుజంబుపై నాడుఃషట్పదపరం, పర నాఁగ రుద్రాక్షమాల పనర
సముదంచితానందజలధి ఘూర్ణిలుమాడ్కి, మారుతాహతిచేత మహతి మ్రోయ
గీ. ప్రకటతేజోవిశేషంబు బాలసూర్య, సృష్టి గావింప నయనసంతుష్టి గాఁగ
నరుగుదెంచుచు నున్నవాఁ డభ్రవీథి, నీతఁ డెవ్వాఁడు దివిజపూర్ణేందువదన. 10

క. అని యడిగినభూసురునకుఁ, గనుసన్న యొనర్చి దేవకాంతామణియున్
మునికుంజరుం డెఱింగెను, తను రంభగ నతని విప్రతనుజాతునిగన్. 11

ఉ. భూసురపుంగవుండు మునిపుంగవుఁ గన్గొని యీతఁ డెవ్వఁడో
కా సురకాంత యంచుఁ బలుకం గనుగీటె స్వనామగోపనే
చ్ఛాసముదీర్ణతన్ దివిజసంయమియున్ దెలిసె న్వ్రతోత్సవా
భ్యాసుల సంతతోక్తిపరిహాసుల వారలనర్మకర్మముల్. 12

వ. అపుడు నారదుండు తనమనంబున. 13

క. ఇది నాఁటనుండి యీతని, మదనక్రీడావిశేషమధురిమగుణసం
పద వీడి రాదు నిర్జర, సదనమునకు ధాత్రి విడిచి సతతము నౌరా. 14

ఉ. ఉండిన నుండనీ యితనియొద్ద మనోభవకేళిలోలయై
యుండఁగ మన్న నెంత యిఁకదుర్గుణదూషిత గాక మా కయో
దండ మనంగరాదె వెసఁ దానును వాఁడును వచ్చి కైతవో
ద్దండత చూపఁగాఁ దగునె తాపసముఖ్యులతోడ దుష్టతన్. 15

శా. కానీ దీనికిఁగా నొకానొకప్రసంగం బింద్రునొద్దన్ వచో
నూనప్రౌఢిమఁ జెప్పి కొంతకలహంబుం బెంచఁ జోటుండఁగా
నానాభూముల కేగ నేటికి వృథా నాకంబు చేరం జనం
గా నిట్టిప్పుడె వేళ యంచుఁ జనియె న్గౌతూహలాభ్యున్నతిన్. 16

వ. అంత నక్కాంతాతిలకం బాతనితో ని ట్లనియె. 17

ఉ. ఎక్కడివాఁడ వోయి యొకయింత యెఱుంగవు బుద్ధికౌశలం
బెక్కడ కేగె నాలుకపయి న్నువుగింజయు నాననట్టి బ
ల్లక్కరి నారదుం డతఁడు దైవతమార్గమునందు నేగఁగా
నక్కట నన్నుఁ బేర్కొనితి వాతఁడు విన్న ననర్థమొందదే. 18

క. ఆతఁడు విన్నప్పుడె పురు, హూతుఁడు వినుటయును బుద్ధి నూహింపు శచీ
నేత విని నేని వెత యగు, చేఁతయె కాఁ దెలిసికొనుము సిద్ధము గాఁగన్. 19

గీ. మనము చేసినసుకృతసంపద నతండు, వినక పోయిన బ్రదికితి మనఘవర్య
విన్నయప్పుడె యొకకీడు వెదకుఁ గాని, మాని వెట్టినతంత్రంబుఁ గానలేఁడు. 20

క. ఆమాట విని యొకించుక, భూమీపతి నవ్వి మౌనిపుంగవ కరుణా
ధాముఁ డగు నారదునకే, భామామణి యింత యేల భయపడియె నొకో. 21

వ. అని యడిగిన ధర్మశీలునకుఁ బులహుం డి ట్లనియె. 22

సీ. దివిజకాంతామణి యవనీస్థలంబున, కరుదెంచు టపరాధ మౌన కాద?
యదియునుం గాక మోహావేశమున మర్త్యు, ననుభవించుట నేర మౌన కాద?
యింతమాత్రమె చాల కేప్రొద్దు వానికి, ననుకూల యౌట తప్పౌన కాద?
యది కారణంబుగ నమరేంద్రు సేవకు, నరుగమి యాగడం బౌన కాద?
గీ. చూడుమా యెన్నివిధములఁ జూచికొన్న, రంభయెడ దుండగమె ధరారమణవర్య
యది యెఱిఁగి చేరరాదయ్యె నమరమౌని, కొండెగానితనానకు గురువు గాన. 23

గీ. భూసుపర్వున కొకనాఁడ పోయి కౌఁగి, లిచ్చి రమ్మని పంపినాఁ డింతె కాని
సంతతము వానితోఁ గేళి సల్పుమనుచుఁ, బనిచెనే తన్ను లోకైకభర్త యైన. 24

క. ఈమాటలు ముని దివిజ, స్వామికి వినిపించెనేని జననాథ యతం
డేమని శాసించునో యని, యామానిని యతని కంత యలికెం జుమ్మీ. 25

వ. ఇది యిట్లుండె నట నారదుండు చని యెదుట హాహాహూహూముఖ్యవిఖ్యాత
గాయనగేయనవీనమాధురీఝురీతరంగనినదాయమానమేనకాద్యప్సరగపాత్రవిచిత్రకంక
ణఝణఝణత్కారచామీకరమేఖలాకింకిణీఘుళఘుళనూపురకలకలధ్వానులచే సంతసిం
చుచు సంతతవందమానత్రయస్త్రింశత్కోటిదేవతాసంసేవ్యమానుండై రత్నసింహాస
నంబున నాసీనుండై యున్నసహస్రలోచనుం గాంచి నిలిచిన. 26

క. మునినాథుఁ గాంచి సురపతి, ప్రణుతసమారాధనార్ఘ్యపాద్యాదివిధు
ల్వినయమున నొసఁగి యర్హా, సనమునఁ గూర్చుండ నునిచి సలలితబుద్ధిన్. 27

క. మునియనుమతిఁ దానుచితా, సనమునఁ గూర్చుండి సత్పరిసంగంబున నో
యనఘాత్మ యెచటి కరుగుచుఁ, జనుదెంచితి రిటకు నాదుజన్మఫలమునన్. 28

క. అన విని ముని దరహసితా, ననమున సురలోకనాథ నానాదిశలం
జని భువిని జిత్రమొక్కటి, గని వచ్చితి మీకుఁ దెలుపఁగాఁ బనిగలనై. 29

క. మునినాథ యేమిచిత్రము, గనుగొంటివొ యానతీయఁ గదవే యనిన
న్విననోయి నముచిసూదన, యనిమిషతరుణీలలామ యవనీస్థలిఁ గోన్. 30

క. అలనాఁటనుండి ద్విజునిం, గలగొని యిట రాక యుండెఁగా దానికి నా
యిలవేల్పు యిలువేలుపు, బలభేదన యేమిచెప్పఁ బనియున్న దిఁకన్. 31

క. సురతనయులసురభోగము, నిరసింపఁగ వింటి దాని నేనునఁ గల మో
సురనాథ నిన్న యనవలెఁ, బరిపాలన యిట్లు చేయఁ బఱపితి వనుచున్. 32

గీ. కాన నీభోగసంపద ఘనము లిచట, సొంపు పెంపును రంభను నింపు పుట్ట
దనుచుఁ దోఁచుచు నున్నదోయనిమిషేంద్ర, మానవులమీఁదియధికసమ్మదము చూచి.

చ. మననలకూబరాదు లవమానము నొందెద రంచు నాఁడె యో
యనిమిషలోకనాథ యది యాధరణీసురపుత్రుతోడ నా
డినవచనంబు లెల్లఁ బ్రకటింపను నట్టివి బైట పెట్టఁగా
మునులకు మాకు నేల పిను మోహముగా కది దానిపాపమే. 34

చ. అన విని వజ్రి మండిపడి యాహా నవు నారద యద్దురాత్ముఁరా
లనిమిషలోకభోగభర మల్పముగాఁ దలపోయ నున్న న
మ్మనుజుని బాయ కున్నె బళి మంచిది దానికి నేన గర్వముం
బెనిచితి నిన్నినాళ్లు నీకఁ బెద్దతికం బొకయింత కుంచెదన్. 35

ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సరసోక్తుల బాపనిమిండగాని
నే మని నింద సేసె జగదీడితరూపవిలాససంపదు
ద్దామశరీరులం ద్రిదశధామకుమారుల లంజసాని నే
రోప్ప 'మనస శ్శునాం ఘృత మరోచక' మన్నలు కాచరించునే. 36

సీ. యజ్ఞతంత్రములందు హవిరన్నములచేతఁ, బుంఖీభవించినపొట్టక్రొవ్వ
జగదేకసౌందర్యచాతుర్యములచేత, దుర్వారతర మైనగర్వరేఖ
సురతనూజులతోడిసురతసంసర్గచేఁ, గందళించినమహానందగరిమ
నిపుణత దీపించునృత్యవైఖరిచేతఁ, బెంపావహించినపెద్దతికము
గీ. సరససంగీతసాహిత్యపరిచయమును, బ్రథిమ చెందినబహుమానపాటవంబు
కొంత దివ్యులలోపలఁ గొఱఁతపడఁగఁ, గొఱఁత వేయింతుఁ గను దీనికొఱకుదాని.

వ. అని పల్కు నవసరంబున. 38

సీ. మోవిపైఁ గనిపించుములు నాఁడిపలునొక్కు, లొగిఁ జిన్నికెంపులసొగసుఁ జూపఁ
జెక్కులపై జాతీ చెదరుకుంతలములు, మకరికాపత్రసంపద వహింప
జిగిగుబ్బచన్నులఁ జిటులుగందపుసరు, ల్జిలుఁగుఁ బయ్యెదలోనఁ జెంగలింప
నలువొందునునుమేని నవనఖాంకురములు, బాలేందురేఖల పస హసింప

గీ. జాఱుఁగొప్పున ముడిచినజాజివిరుల, తావి తనతోడి యచ్చరతలిరుఁబోండ్ల
కైశ్యకల్పప్రసూనసౌగంధ్య మడఁప, గంభ చనుదెంచె దేవతారాజసభకు. 39

గీ. వచ్చి భయభక్తు లెసఁగంగ వాసవాదు, లైనపెద్దల కొకపాటి యానవంబు
వంచి మడిసందులను హస్తవారిజంబు, లిడి యొకించుక వెనుకకు నేగి నిల్చె. 40

క. తనజాడ లన్ని యచ్చటఁ, గని వచ్చినయట్టిమానికంఠీరవు న
య్యనిమిషసంయమిఁ గని య, య్యనిమిషలోచనను హృదయ మట్టిట్టయ్యెన్. 41

ఉ. అప్పుడు వాసవుండు కడు నాగ్రహ మొప్పగ నత్తలోదరిం
దప్పక చూచి నిన్ను వసుధామరసూతికిఁ గాఁగిలిచ్చి నే
నప్పుడ రమ్మటంటి హరునాజ్ఞ యలంఘ్యము గానఁ గోర్కి మై
నెప్పుడు వానితోడ మది నిష్టము సల్పుచు నుండు మంటి నే. 42

క. ఏమీ వరచామీకర, భూమీధరకటకకుంజపుంజక్రీడా
సామీచీన్యము మానవ, ధామవిహారంబుఁ బోలదా దుష్టమతీ. 43

గీ. చంచలింప కిట్టి సాహసకృత్యంబు, చేసినావు గాన నోసి పోయి
భయదరూప మైన పాషాణ మై పుట్టు, పల్లవుఁడు వసించుపట్టణమున. 44

క. అని శాప మొసంగిన య, య్యనిమిషవిభుఁ జూచి రంభ యత్యంతభయం
బున సాగి మ్రొక్కి కరుణా, జనకంబుగఁ బలికె నముచిసంహారకుతోన్. 45

ఉ. ఈమహనీయశాపమున కెయ్యది యంతము దెల్ప వయ్యయో
యామరలోకనాథ సదయంబుగఁ జూడఁగదయ్య యోశచీ
వామదృగీశ నాకలుషవర్తన మెన్నకు మయ్య యోసుర
స్వామి యటంచు వే వగల సన్నుతి నేసిన నార్ద్రచిత్తుఁడై. 46

క. రమణీతప్పదు నావా, క్యము పాషాణత్వ మొందు మదియెన్నటికిం
దుమురై ధరణీస్థలిఁ బడు, నమరఁగ శాపమును నాఁటి కంతము నొందున్. 47

వ. పొమ్ము ధరిత్రినిం బుట్టు మని నియోగించి కొలువు చాలించి శచీకాంతుఁ డంతరి
పురంబున కరిగె సురగరుడోరగాదు లందఱుఁ దమ నివాసంబులకుఁ జనిరి తదీయ

విద్వేషిణు లగుకలభాషిణులు కొందఱు సంభృతానందులై గృహంబున కేగిరి తదీయ సఖు లగు సరోజముఖులు గొందఱు వందురుచు వెంటన చనుదెంచి రప్పుడు రంభ దుఃఖితారంభయై వారల మగుడించి పుడమి కేతెంచి నిరంకుశునిం గాంచి శోకభరం బాపలేక. 48

చ. జలజముఖీనవీనసుమసాయకుముందఱ మందరామరా
చలపరిమాణ మైనబిగిచన్నుల యూర్పులఁ బిచ్చలింపఁగా
సొలపక యేడ్చె గాఢతరశోకతటాకము చాల నిండి రెం
డలుగులఁ బాఱెనో యనఁగ నశ్రుకణంబులు జాఱెఁ గన్నులన్. 49

వ. ఇవ్విధంబున నివ్వటిలు నెవ్వగల నేడ్చువధూమణిం జూచి యతం డి ట్లనియె. 50

చ. నెరయ విషాదహేతువుగ నీ తెలిగన్నుల నశ్రుబిందువు
ల్దొరఁగు టెఱుంగ మెన్నఁడు కుతూహలకారణబాష్పజాలము
ల్గురియుటె కాని నేఁడు కనుఁగొల్కులవెంబడి నశ్రుపూరము
ల్వఱదలు గట్టి నేడ్చెదవు వారిజలోచన యేర్పడింపవే. 51

చ. తలఁపున మాటలం గ్రియలఁ దామరసేక్షణ నిన్నె కాని యే
పొలఁతుల నొల్ల నీనిజము పుష్పశరాసనుఁడే యెఱుంగు మొ
క్కలమున నున్న నేరము లొకానొకనాఁడును జేయ వీయెడ
న్దెలియదు శోకహేతువు వినీలశిరోజ యెఱుంగఁ జెప్పవే. 52

క. అని యడిగినభూసురునకు, ననిమిషవేశ్యాలలామ యాద్యంతంబు
న్వినిపించి మగుడ నేడువఁ, దనదుప్పటి మొగము దుడిచి తగ ని ట్లనియెన్. 53

ఉ. ఇంతె కదా లతాంగి మతి యేమొ యటంచు విషాద మొందితిం
జింతిల నేల యిప్పునికి శీఘ్రమ శాపవిముక్తి చేసెదన్
అంతొనరింప కీక్షణము ఆవయి నిల్వుము భీకరంబుగా
నెంతయు నిష్ఠురంబుకడ నేన యెఱుంగుదుఁ బై విచారమున్. 54

చ. అన విని శుష్కహాసవదనాంబుజయై సురకాంత పల్కె నో
యనుపమరూప నీమహిమ లట్టివ యౌఁగద శాపమోక్షణం
బొనరఁగ నెట్లు చేసెదవొకో యొకయింత వచింపరాదె నా
మనము విషాద మార్ప యొకమాటను నంటివొ లేక తథ్యమో. 55

వ. అని పల్కిన నతండు. 56

గీ. ఆతివ మాట యొకటి యన్వల నొనరించు, చేఁత యేది యైనఁ జెప్ప నేల
మాటకన్నఁ జేఁత మట్టు గాకున్నను, జేఁత ననుసరించి చెలఁగ నలదె. 57

నీపీమాటకు సందే, హావిర్భావంబు నొంద కబల కఠోర
గ్రావంబై పుట్టుము నా, నావెలఁదియు నట్లు చేసె నాపురముకడన్. 58

క. శతతాళదఘ్న మగున, య్యతుల గ్రావమ్ముఁ జూచి యప్పుడు భయసం
గతులై యాశ్చర్యసమా, యతులై గజగజ వడంకి రచ్చటిజనముల్. 59

క. అదిరా యౌన్నత్యభరం, బదిరా విస్తారగరిమ వీక్షింపఁగ ని
ట్లదిరా కాఠిన్యగుణం, బదిరా యిది కొండ గాక యశ్మమె తలఁపన్. 60

సీ. అస్మదాదులతోడ నాకృతి దాల్చిన, భాగ్యదేవతయొ యీ ప్రస్తరంబు
కాక లోకం బెల్లఁ గబళింప వచ్చిన, యాదిశక్తియొ యీమహాదృషత్తు
బలిసద్మరంధ్రంబు వెలువడి యెగసిన, యురగేంద్రుఁడో యీదృషోపలంబు
దుస్సహానిలగతిఁ దునిగి రాలినకాంచ, నాద్రిశృంగంబో యీ యశ్మరాజ

గీ. మీసమున్నతశిల నీరజాసనాండ, సదనసంస్థాపితోజ్జ్వల స్తంభ మొకొ
యీ భయంకరపాషాణ మినజబాహు, దండకలితసముద్దండదండ మొకొ. 61

వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి యిది మహాదుర్నిమిత్తంబు గాని వేఱొండు
గాదని నిర్ణయించి నిజనివాసంబుల కరిగి రంత దైవవశంబున. 62

ఉ. మందరధీరుఁ డన్యనృపమర్దనుఁ డాపురమేలురాజు శ
త్రుందమఁ డొక్కనాఁడు పరితోషభరంబున మంత్రులెల్లఁ జూ
డం దగ దన్న మానక హఠాత్తు హయోత్తమ మొక్కఁ డెక్కి వ
చ్చెం దురుఖీలు కొన్ని తనచేరువ రా నుపలంబుఁ జేరఁగన్. 63

క. చనుదెంచి నయనగోచర, మును వాగ్గోచరము గాక భువనాద్భుత మై
తనరుబలుఱాయిఁ గనుగొన, జననాథునిమది కొకింత జడుపుదయించెన్. 64

చ. అపు డచ్చో నొకరావిచెట్టున మనోజ్ఞాకారసంపత్తికి
న్విపరీతం బగుబ్రహ్మరాక్షసుఁడు నుద్వేగాతిరేకంబున
న్నృపచూడామణి నావహించె సచివుల్నిర్విణ్ణులై చూడఁగాఁ
జపలాత్ముం గనిపెట్టి యుండుఁ గద యస్వాపంబులై యాపదల్. 65

క. ఒకలాగున మాటలు తొక, తొకలై వెడలంగఁ జొచ్చె దుడిదుడి నెందే
నొకఁడ చనఁ దొడఁగెఁ గన్నులు, పెకలించుక చూడ సాగె భీతి దలిర్పన్. 66

సీ. స్వప్నంబునం దైనఁ జాపల్య మెఱుఁగని, సార్వభౌమునకుఁ జంచలత తోఁచె
నేకాంతమున నైన హెచ్చుమాటలు లేని, వసుధేశతిలకంబు వదరఁ జొచ్చెఁ
బరిహాసమున కైన దరహాస మొందని, నరనాథుఁ డూరక నవ్వఁ బూనెఁ
దలిరాకుఁబోఁడులొద్దను వికారము లేని, ధీరుం డహేతువికారుఁ డయ్యె

గీ. సూనృతమె కాని నాలుకఁ జొనుపనట్టి, నాయకాగ్రణి దబ్బఱ ల్గూయ సాగెఁ
బసిఁడిసమ్మాళిగలుఁ లేక పాద మిడఁగ, భరముపడురాజు బరిగాళ్ళఁ బఱవ సాగె. 67

క. అప్పుడు మంత్రులు కార్యము, దప్పెఁగదా యనుచు మెల్ల ధరణీనాథున్
గప్పుక చని రంతిగిపుర, మెప్పుడు చేరెదమొ యనుచుమనీష దలంకన్. 68

సీ. కాలసర్పముఁ బట్టఁగడఁగుమాంత్రికులు నా, నొడిసిన నొక్కింత యొడియఁ బాఱి
వనమదేభముఁ గట్టఁ జనెడుమావఁటులు నాఁ, దిరిగిన వెంట నే తిరుపుగట్టి
తీవ్రప్రవాహ మీఁదెడునీఁతకాండ్రు నా, వెలిబోక కాక వెంబడిన పోయి
చిచ్చార్పఁగాఁ బోవు చేర్వమట్టములు నాఁ, జుఱుకు దాఁకినఁ బోక మఱియుఁ గదిసి

గీ. యొకవిధంబున మంత్రులు యుక్తిచేత, బ్రహ్మరాక్షసనిర్వేశభరసుదుర్ని
వారబహువిధచేష్టావికారశూరు, రాజవరుఁ దెచ్చి రంతిగిపురంబుఁ జేర. 69

గీ. తోడుకొని వచ్చి యన్యులు చూడకుండ, నొక్కయేకాంతగృహమున నుండఁ జేసి
పదిలముగఁ గావలులు వెట్టి వెదకివెదకి, మాంత్రికులఁ దోడితే నహమ్మతిని వారు. 70

సీ. ఎంతమాత్రం బిది యీక్షణంబున లేచు, బంతి గావించెదఁ బ్రజ్ఞ మీఁఱఁ
బూనిక నప్పటి పూరి మంత్రించెనేఁ, బొమ్మన్నఁ బోదె యీభూమి వెడలి
చూతుము గా పోవు జేతాళుఁ డైనను, నాపేరు విన్న నిన్నాళ్ళదాఁక
దాని కేమాయె నెందాఁక నాలస్యము, తెప్పింపుఁడు విభూతి తేటగలది

గీ. యనుచు నొకనాఁడు నొక్కొకఁడధికముగను, నించుకటుమించుగాఁబంతగించుకొనుచు
దశదిశాబంధనము చేసి ధరణినాథ, శేఖరునిఁ జేరి మాంత్రికశ్రేష్ఠు లధిప. 71

సీ. నరసింహము జపింప నరసింహము జపించు, నాదిభైరవమున కదియె నుడువు
శతరుద్రియముఁ బూన శతరుద్రియముఁ బూను, హనుమజ్జపంబున కదియె చేయు
నీలకంఠముఁ బల్క నీలకంఠముఁ బల్కు, నంబాస్తవంబున కదియె నెఱపు
శ్రీరామముఁ బఠింప శ్రీరామముఁ బఠించు, నష్టాక్షరిని నెన్న నదియె యెన్ను

గీ. వీరభద్ర మెన్న వీరభద్రమె తెచ్చు, శరభ మన్న నదియె సంగ్రహించు
మనుజనాథ కడమమంత్రంబు లాబ్రహ్మ,రాక్షసునకు నీళ్ళు ద్రాగినట్లు. 72

క. మొదలఁ గడుఁ బౌరుషస్థితి, తుది నేమియు లేక జనులు దూషణ సేయన్
గదుపులు కదుపులు గట్టుచు, మది లజ్జాపరతఁ జనిరి మాంత్రికు లధిపా. 73

సీ. ఐతిహాసికమాళి యనిపించు నొకవేళ, నొకవేళ శుష్కతార్కికత నెఱపుఁ
బాణినీయపుఫక్కి వాదించు నొకవేళ, నొకవేళ వేదాంత మువచరించు
శ్రోత్రియాగ్రియవృత్తిఁ జూపించు నొకవేళఁ, నొకవేళఁ గడుజ్యోతిషికతఁ దనరు
సంగీతమాధురి చవిదేల్చు నొకవేళ, నొకవేళ సుకవితాయుక్తి నరలుఁ

గీ. జదువు నొకవేళఁ గావ్యము ల్సరసఫణితి, నుడువునొకవేళ మంత్రము ల్బూర్లె వేలు
సామవేదము నొకవేళఁ జదువుచుండుఁ, బ్రతిభమీఱఁగ నా బ్రహ్మరాక్షసుండు. 74

వ. ఇట్లు సకలమంత్రతంత్రంబులకు నసాధ్యంబై యాబ్రహ్మరాక్షసావేశంబు సంస్తంభింపక విజృంభించులాగు చూచి ప్రధాను లెల్ల నాత్మగతంబున. 75

ఉ. మొత్తఁగఁ జొచ్చె గౌరవసమున్నతి వాయఁగ భూతవైద్యులం
దొత్తుల మొత్తినట్లు కడుదుర్భరభావము నొంది భూమిపా
లోత్తముదేహముం బడలె నున్నను గార్యము లే దిఁక న్నివే
కోత్తరబుద్ధిఁ జెప్పఁ డొకబుద్ధివిశేషము పెద్ద లందఱున్. 76

వ. అని వితర్కించుకొను చున్నసమయంబున. 77

గీ. బ్రహ్మరాక్షసువార్త నిరంకుశుండు, విని మరుత్క్రాంతశాపంబు వెడలఁ ద్రోయ
నిదియె తఱి యంచు వచ్చె భూమీశమంత్రు, లున్నపనిలేక చింతించుచున్నకడకు. 78

క. వచ్చి నమస్కారం బని, యచ్చోఁ గలపెద్ద లెల్ల నాదరమునఁ జో
టిచ్చి వసింపఁగఁ జేయఁగ, నచ్చతురాననకులీనుఁ డనియె నృపాలా. 79

ఉ. దుందుడుకాఱ శాత్రవులదోర్బలసంపదఁ జక్కఁజేసి ధా
త్రిం ఘనబాహుపీఠమునఁ దిన్నదనంబుగ నిల్పి భోగసం
క్రందనుఁ డై ప్రజ ల్వొగడ రాచఱికం బొనరించునట్టిశ
త్రుంద మనంతవానికిని దుష్టపుదైవము కీడు దెచ్చెనే. 80

గీ. సత్యసంధులఁ జేర్చునసత్యపరులఁ, ద్రోచు ననఘుల రక్షించు దుష్టకర్మ
గల్గువారల శిక్షించు ఘనులఁ బెంచు, హీనులను ద్రుంచు దయ నిట్టినృపతి కలఁడె. 81

వ. అని యనేకవిధంబుల మనుజనాథు వర్ణనము చేసి పిదప 'దైవంబుఁ దిట్టి తలంచిన
నా కొకదైవలీల గల దంచుం బల్కి మెల్లన శరీరంబు గగురుపొడవ. 82

మ. ఒక్కనిట్టూరుపు పుచ్చి కన్నుఁగవ నీ రుప్పొంగఁగా నావలిం
చి కరాబ్జంబులు మీఁది కెత్తి తనుయష్టిం గంప మేపాఱ నిం
చుక యాలాపము చేసి వెక్కసముగా శోకించి శోకించి వేఁ
డుకొనంగా నొకకొంతసేపువకు నాటోపంబు సంధిల్లఁగన్. 83

గీ. ఇపుడు పుట్టినపాషాణ మెల్లఁ గొట్టి, తుమురుగాఁ జేసి ధరణిపైఁ దూరుపెత్త
రాజుఁ బట్టినయాబ్రహ్మరాక్షసుండు, విడుచుఁ గాని మఱేమిట విడువఁ డనిన. 84

క. ఇదియా నిది గా దనియెడి,సదమలబోధంబు లేక సచివావళియా
నిది మంచికార్య మనుచు, న్మది నెన్న విపత్తి మతికి మతికిం బొందెన్. 85

గీ. రాయి దిగులంగఁ గొట్టిన రాజునొడలి, బ్రహ్మరాక్షసుఁ డేగునే పార్థివేంద్ర
ధరణిపైఁ 'బృష్టతాడనా ద్దంతపతన', మనిన పరిహాసవాక్యము సార్థమయ్యె. 86

వ. ఇట్లు నిశ్చయించి వారు సకల భూప్రజల రప్పించిన. 87

క. శతత్సాశదఘ్నమగున, య్యతుల గ్రావంబుఁ జూచి యఖిలగ్రామా
గతులై నమాసవులు తమ, శ్రుతసాధనవిధులచేతఁ జూర్ణము సేయన్. 88

సీ. గబ్బిగుబ్బలమీఁది కస్తూరికాపంక, మాణిముత్తైపుఁ జేర్ల నంటుకొనఁగ
జాళువాబంగారు జలపోతనుచ్చుపై, నొడిదారములకాంతి జడికొనంగఁ

గులుకుఁ జెక్కులలోన గురివెందతాటంక, రోచులు దాఁగిలిమ్రుచ్చులాడ
నుడురాజు చెంగట నున్నరోహిణిమాడ్కి, మోముపై ముంగరముత్యె మలరఁ
గీ. కాలఘనకల్పకై శికాకల్పకల్ప, పుష్పగంధంబు దిక్కుల బుగులుకొనఁగ
వెలఁదిపాషాణమార్గంబు వెడలి నాఁడు, కడలిలోపలఁ బుట్టినక్రమము దెలిపె. 89
వ. ఈరీతి నన్నాతి రాతిపాడి వెడలి నిలిచిన సకలజనంబులు తమమనంబుల. 90
సీ. జొటజొటఁ గురియునో జుంటితేనియమోవి, నొదవునో జాబిల్లికొదమ నుదుట
విసరునో శృంగారరసవృష్టి కొప్పునఁ, దొలఁకునో యమృతంబు పలుకులందు
రాలునో కుముదపత్రములు చూపులయందు, వెడలునో సింగిణివిండ్లు బొమల
వెళ్ళఁబెట్టునొ పూర్ణవిధుకాంతి మొగమున, దిగపారునో పైఁడితెలివి మేన
గీ. వెడలఁ బొంగునొ చెక్కుల విమలరత్న, దర్పణద్యోతనిగనిగల్ తఱచు గాఁగ
జోడుకూడి చెలంగునో చూడఁ జూడ, గబ్బిగుబ్బలఁ గోడెజక్కవలకవలు. 91
ఉ. గుత్తపు గుబ్బలాఁడి సుమకోమలి ముద్దులగుమ్మ మల్లిపూ
గుత్తి మెఱుంగుఁదీఁగె లతకూన మనోజురవాళి జాళువా
ముత్తెపుఁగోల చంద్రకళ మోహనమంత్రము కాంతిరాశి యీ
పుత్తడిబొమ్మ యేకరణిఁ బుట్టెనొకో యుపలంపుధూళిలోన్. 92
సీ. జిలుఁగుఁబయ్యెద జాఱఁ జికిలిగుబ్బలకాంతి, దిగపార దిశ లెల్లఁ దెలివిపఱప
నలవోక గాఁ జూడ నసమాస్త్రనిశితమా, ర్గణపరంపర లొక్కరాశిఁ బడఁగఁ
గరపంకజము లూఁపఁ గనకకంకణఝుణ, నాదసంపద గుమానముగఁ జెలఁగ
బ్రతిపదంబున నూపురఝుళంఝుళవిరావ, మున మూఁగఁబడి హంసములు దొలంగఁ
గీ. దనరు చాతుర్యధుర్యసౌందర్యరేఖఁ, దగిలి వీడనిచూపుల మగిడి డిగియ
రాక మర్త్యుల వెంటాడి రా నమర్త్య, నీరజాక్షి నిరంకుశుఁ జేర వచ్చె. 93
క. చనుదెంచి వచ్చి నిలిచిన, వనజేక్షణఁ గౌఁగిలించి వసుధాసురనం
దనుఁడు నయనాంచలాశ్రులు, కొనగోరఁ దొలంగ మీటుకొనుచుం బలికెన్. 94
క. నాకై లోకైకస్తు, త్యాకారము ఱాతిలోన నణఁగించి మనో
వ్యాకీర్ణశోకభరమున, నాకులపడి యుండవలసె నౌ తరళాక్షీ. 95
వ. అన విని యయ్యరవిందదళాయతాక్షి భూసురనందనున కిట్లనియె. 96
సీ. నలునకాశనిచేతియలఁత హరిశ్చంద్ర, మహీపాలమౌళికా మాలకొల్వు
రోహిణీభర్తకా రాహుచేఁ బడుపాటు, పంచసాయకునకా భస్మమగుట
వనజసంభవునంతవానికా తలఁపోక, పాకశాసనునకా బ్రహ్మహత్య
యరవిందనేత్రునకా బోయచేఁ జావు, హరునకా భిక్షాటనావసక్తి
గీ. ఘనుఁడు రామనృపాలునకా తలంప, నుత్కటంబైనపత్నీవియోగదుఃఖ
మెంతవారికిఁ గాని మహీసురేంద్ర, కర్మ మనుభవనీయంబు గాక పోదు. 97

క. ఆపద లెవ్వరికైనన్, బ్రాపింపక పోవు వానిఁ బాపఁగ మిగులన్
బ్రాపగుచుట్టము గలుగుట, పో పుణ్యవిపాకఫలము భూసురవర్యా. 98
ఉ. ఆపదకైనబంధుజన మక్కఱదీర్చుధనంబు రోగమున్
బాపఁగఁ జాలునౌషధము పాపవిముక్తినిఁ జేయుపుత్త్రుఁడున్
గోపమడంచుతెల్వి బుధకోటికి మెచ్చగువిద్య దీనసం
తాపముఁ జూడలేనిదయ దైవవశంబునఁ గాక కల్గునే. 99
గీ. నాకు నినువంటి వినయనిర్ణయధురీణు, పొందు గలుగంగఁ గాదె యోభూసురేంద్ర
పాకశాసనదత్తశాపము దొలంగె, పరతరం బైననిర్జరత్వంబు గంటి. 100
క. అని పలికి ధారుణీసుర, తనయాగ్రణి పూర్వమైనదయ తప్పకుమీ
నిను మఱవ నేనె వత్తున్, గనియుం గనకుండఁ గా నొకానొక వేళన్. 101
చ. వినయగుణోత్తరుండవు వివేకసమగ్రుఁడ వార్యకోటిలో
ఘనుఁడవు నీతిశాలి వది గాక మనోహరమూర్తి వెంతయున్
వనితకు నిన్నువంటిమగవానికవుంగిలి గల్గుటల్ మనం
బునఁ దలపోయఁ బూర్వకృతపుణ్యవిపాకము గాక కొంచెమే. 102
క. తనువుం దనువుం గూడుట, ఘనతరసంసర్గఫలము గాదు తలంపన్
మనముల్ మనముం గూడుట, యనుపమసంసర్గమహిమ యవనిసురేంద్రా. 103
క. అది గాక మనకు మదియుల్, మదియుం గలసినది యింక మఱపులు గలవే
మ్మది మొదవఁ బోయి వచ్చెదఁ, ద్రిదివంబున కనుచు రంభ దివికిం జనియెన్. 104
సీ. చామరగ్రాహిణీస్వర్ణకంకణఝుణ,త్కారపోషితనటీకటకనినదుఁ
దనులతాముకుళమేధావిధాయక సౌర,గాయకగేయసంకలితపులకు
ధవళసారసలసత్కారమతికార,కాంబకాంబుజసహస్రాంచితాంగు
వర్ణితదోర్లతాస్వస్తికామరయోషి,దభిరామకాంతిభాగుభయభాగు
గీ. నిర్జరాచార్యజల్పితనీతిశాస్త్రి, వచనకంపితమూర్ధపార్శ్వప్రదీప్త
రత్నమయకుండలప్రభారాజమాను, నింద్రుఁ జేరంగ వచ్చెఁ బూర్ణేందువదన. 105
క. చనుదెంచి మ్రొక్కి నిలిచిన, వనితామణిఁ జూచె దివిజవల్లభుఁడు రవు
ల్కొనుకోపవహ్నికీలల, కును బొమముడి ధూమపంక్తి కొదువం దీర్పన్. 106
వ. ఇవ్విధంబునఁ గోపోద్రిక్తంబుగాఁ జూచి యిట్లనియె. 107
గీ. లంజ విటుఁ డొనర్చులాలనభరమున, మఱచె నేమొ కాక మమ్ము లక్ష్య
పెట్టదో ప్రభావపేశలత్వమున తే, కున్న శాపభీతి నొందకున్నె. 108
వ. అని రంభ నుద్దేశించి. 109
గీ. తొలుతఁ జేసినట్టిదుష్టకర్మంబున, సంగ్రహింపరానిశాప మొందె
సద్రసంపునడకఁ జరియింపు మిపుడైన, మగువయోజ మాన మందుగలదె. 110

క. భూవలయంబునఁ బలురా, యై వెలయు మ టన్న విభవమాసపడి దివిన్
నీ వెంతచట్లఁబెట్టినఁ, బోవునె శాపంబు భోగమునఁగా కబలా. 111

క. అని కోపగించి పలికిన, యనిమిషవిభునకును మ్రొక్కి యది వినిపించెన్
దను శపియించుట మొదలుగ, ఘనతరశాపోపశాంతి గడవల గాఁగన్. 112

క. ఓహో యింతయపాయస, మీహితుఁడా విప్రసూతి యటుఁ గా కున్నన్
సాహసికుఁ డై జయించునె, యాహా నెయ్యంబుతోడ హరు జూదమునన్. 113

మ. సొగటా లాడి హరుం జయించినజనస్తోతవ్యచారిత్రుఁ డా
జగతీదేవకుమారుఁ డాతనికి నీశాపంబు వారించు టెం
త గణింపం గనుఁగో ముదం బొదవె నద్ధాత్రీసురుం జూత మం
చు గజశ్రేష్ఠము నెక్కి వచ్చె హరి యస్తోకోన్నతిన్ ధాత్రికిన్. 114

క. సురరాజు వచ్చెఁ జనుదెం, చిరి తమతమవాహనములు చెలఁగఁగ విద్యా
ధరగుహ్యకాప్సరగకి, న్నరరక్షోయక్షసిద్ధనాకనివాసుల్. 115

వ. అట్లు దనకుం బ్రసన్నుఁ డైనదేవేంద్రునకు దండప్రణామంబులు చేసి యాభూసుర
నందనుం డి ట్లనియె. 116

సీ. బలవృత్రనముచిజంభపులోమముఖదైత్య,వన వహ్నిహేతి యెవ్వానిహేతి
చిత్రసంగరజయశ్రీకరగ్రహణ ని,ర్వహణవిహ స్త మెవ్వానిహ స్త
మనఘకర్మాయాతఘనతరైశ్వర్యని,ర్వ్యథపుణ్యలోక మెవ్వానిలోక
మసమానకారుణ్యరసవర్షిలోచన,వనజనికాయ మెవ్వానిలోక

గీ. మమరవనమధ్యకేళిసౌధాంతరాళ, వర్ణ్యతరసంప్రచరణ మెవ్వానిచరణ
మట్టిలోకైకవందితు నప్రమేయు, నిన్ను వర్ణింపఁగా నేర్తునె సురేంద్ర. 117

శా. వంశారణ్యముఁగాల్చు పావకుగతిన్ వర్ధిష్ణు వై విద్విష
ద్వంశారణ్యము నిర్దహించు భవదుద్దామప్రతాపాగ్ని శీ
తాంశుస్ఫూర్తులు సంశ్రితావళికి నీయాకారరేఖల్ త్రయ
స్త్రింశత్కోటిసుపర్వనాథుఁడవు కీర్తింపన్నినున్ శక్యమే. 118

గీ. తగఁ బరాగము గప్పినతమ్మికొలను, మాడ్కి హరిచందనాలిప్త నుగుచువేయుఁ
గనులతో నొప్పు నీయుదగ్రప్రదీప్త, తనువుఁ గీర్తింప నేర్తునె యనిమిషేంద్ర. 119

వ. అని యనేకప్రకారంబులం గీర్తింప నన్నిలింపసార్వభౌముండు. 120

ఉ. మెచ్చితి నీప్రవీణతకు మేలు ధరాసురవర్య వేఁడుకో
మ్మిచ్చెద నీకభీష్ట మన నెంతయు సమ్మద మంది వాంఛితం
బిచ్చెద వేని నా కనిమిషేశ్వర యీధరణీతలేశ్వరున్
స్వచ్ఛరితాగ్రగణ్యు గ్రహసంభృతు నిగ్రహుఁ జేసి కావవే. 121

చ. అన నిది యెంతమాత్రము ధరాసురనందన వేఁడు మింక నొం
డనుపమ మైనకోర్కి. యన నాబలసూదనుతోడ బ్రాహ్మణుం

డనిమిషలోకనాథ విబుధాబ్జముఖీమణి రంభపట్టునకా
జన దభిలాష మేమియును సారసగంధిని నా కొసంగవే. 121

ఉ. నా విని నవ్వి యవ్విబుధనాయకుఁ డిట్లను విప్రసూతితో
నోవిటసార్వభౌమ వికచోత్పలలోచన రంభ నిత్తుఁ గా
కావసుధాస్థలిక్ దివిజకాంతల కుండఁగరాదు వచ్చుచుం
బోవుచు నుండు భూతలికి భోగముఁ జేకొను పూర్వరీతిగన్. 123

వ. అని యనేకదండప్రణామంబులు సేసి నిలిచిన. 124

మా. రింఖాపాతమునం జదల్ గదల నిర్విచ్ఛేదవారానిల
ప్రేంఖద్వాతపరంపరల్ దెసల నాభీలంబుగాఁ బర్వ వై
శృంఖల్యంబునఁ బట్టుపల్లవుసిరుల్ చేర్వార నుచ్చైశ్శ్రవగ
కంఖాణంబు గదల్చె వాసవుఁడు దిక్పాలాదిసంసేవ్యుఁ డై. 125

సీ. అప్పు డారాజు భూతావేశనిర్ముక్త, దేహుఁ డై కాంతిసందీప్తుఁ డయ్యెఁ
దదనంతరమున రత్నంబుల నభిషిక్తుఁ, జేసిరి మంత్రులు భూసురేంద్రు
నాపిమ్మట నృపాలకాంతగపుర స్త్రీలు, తమతమసొమ్ము లెంతయు నొసంగి
రటుతరువాత దేవాంగనామణి యగు, రంభ యేతెంచి సంరంభ మొదవ

గీ. గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి యోగుణసముద్ర, నీకతన శాపమోక్షంబు నాకు దొరకె
నీవలన నచ్చరలలోన లేవ గంటి, నిన్నుఁ గూరిచి హరియు మన్నించె నన్ను. 126

క. వినవోయి నిరంకుశ నీ, కును నాకును లోకభర్త కూర్చినయిష్టం
బునఁ బాయ మని యెఱుంగుము, చనియెద నిప్పటికి మగిడి చనుదెంతుఁ జుమీ. 127

క. అని యనిమిషభామిని వో, యినపిమ్మటఁ దల్లిదండ్రు లెంతో సంతో
షనితాంతహృదయు లై పు, త్రునిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి పులకధూర్వహతను లై. 128

క. తనయా నిన్నింత నయా, ధ్యుని ప్రాప్త మెఱుంగ లేక యొకమానవమా
త్రునిఁ గాఁగఁ జూచి నిరసిం, చినయపరాధంబు నారసి క్షమింపఁగదే. 129

సీ. ఒకనికి శక్యమే యురగభూషణుతోడ, నలఘుచాతురి జూద మాడి గెలువ
గెలిచెఁ బో యొకనికిఁ దెలియునే సామాన్య,రమణుల నడుగక రంభ నడుగ
నడిగెఁ బో యొకనికి నలవియే సురకాంత, లాలించి భూమి నిల్లాలిఁ జేయఁ
జేసెఁ బో యొకనికిఁ జెల్లునే చిరభోగ్య, మగునింద్రశాపంబు నపుడె మాన్ప

గీ. నీకుఁ దక్కఁగ వికచనాళీకలోచ, నామనోహరదేహసౌందర్యధుర్య
తానివారితశీతలధామ సోమ, ధరకృపాపాత్రపుత్రకందర్పదర్ప. 130

క. అని వినుతి సేయుజననీ, జనకుల బహుళార్థములను సంతుష్టులుగా
నొనరించి రంభయనుమతిఁ, దనయంగనయందు సునయతనయులఁ గాంచెన్. 131

వ. మఱియు నతండు వృషవాహనపదధ్యానాసక్తమానసత్త్వపరాయణపరిప్రాప్తవిజ్ఞాన
పాటవంబున నేకవాక్యప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును ద్విజవంశపావనుండును త్రివర్గనిర
తుండును జదుర్వేదపరాయణుండును బంచశరాకారుండును షట్శాస్త్రపారీణుం
డును సప్తాశ్వతేజుండును నష్టభోగసంపన్నుండును నవనిధానసంపన్నుండును దశదిశా
పూరకీర్తిమండలుండు నై చెలంగె. 132

క. ఎటువంటిదురాచారున, కెటువంటిజగత్ప్రసిద్ధి యెఱిఁగితె రాజా
యటుగానఁ బూర్వపుణ్యో, త్కటభావం బల్పు నైన ఘనుఁగావించున్. 133

చ. అని ముని ధర్మశీలవసుధాధిపమౌళికి నేర్పరించిచె
ప్పినకథ బాల్యచాపలముపెంపున స్వామికి విన్నవించితిన్
జనకుఁడు బాలుఁ డాడునపశబ్దవచోనివహంబుచేత నె
మ్మనమున మోదమందుక్రియ మామకవాక్కుల సంతసిల్లుమీ. 134

మ. మదనధ్వంసక తారభూమిధరధామా ధామధామాక్షసం
మదసంధాయక దివ్యనామ నిజవామావామవామాంగ దు
ర్మదదంతావళదానవప్రవరభీమా భీమభీమత్వసం
పదగారీకృతదుష్టదైత్య ధృతసోమా సోమసోమేశ్వరా. 135

శా. భస్మోద్ధూళితదేహపోషణకళాపారీణ వార కరా
కస్మాదుద్ధితకాలకూటవిషదిగ్ధగ్రీవ పాదాంబుజా
తస్మత్తృప్రజకల్పభూజ కరుణాధన్యేక్షణా సేవమా
నాస్మత్పుత్రకమత్తనూభవకనాగాఖ్యాంకలింగాహ్వయా. 136

క. అతులతరసోమవార, వ్రతనియమధురీణహృదయవారిజ సాధ్వీ
శతవినుత చెన్నమాంబా, ప్రతిదినసంసేవ్యమానపదపంకేజా. 137

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణ వర్ణనీయక విత్వతత్త్వధౌరేయ పెదలింగ
నార్యగర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమాన
సకలవిద్వజ్జనవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బను
ప్రబంధంబునందు సర్వంబుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

☞ ఈకావ్యపుఁ బీఠికలో 10 వ పఙ్క్తిలో 'గ్రీ॥ శ॥' అనుదానికిఁ బిదప '1620 సంవత్సరములు' అని చదువునది.

చెన్నపురి: వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.—1916.